

Pinja Ilmivalta

EKOLOGINEN VASTUULLISUUS ALUSTATALOUSLIIKETOIMINNASSA

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Ohjaaja: Kari Lohivesi
Toukokuu 2022

TIIVISTELMÄ

Pinja Ilmivalta: Ekologinen vastuullisuus alustatalousliiketoiminnassa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kauppätieteiden kandidaatin tutkinto-ohjelma, yrityksen johtaminen
Toukokuu 2022

Alustatalous nähdään erityisesti tulevaisuudessa tärkeänä liiketoimintamuotona ja tapana tuottaa arvoa asiakkaille. Vastuullisuus nähdään yritystoiminnan ja alustatalousliiketoiminnan tärkeänä osa-alueena, ja ekologisen vastuullisuuden merkitys on ollut kasvussa lisääntyneiden ekologisten ongelmien seurauksena. Ekologinen vastuullisuus alustatalousliiketoiminnassa on jäänyt vähemmälle huomiolle tutkimuksessa ja tämä ongelma on nostettu esiin aiheeseen liittyvässä kirjallisuudessa. Alustatalousliiketoiminnassa vastuullisuuden muihin osa-alueisiin, kuten sosiaaliseen vastuullisuuteen, on kiinnitetty huomiota niin yritysten, kirjallisuuden kuin median puolesta. Kuitenkin ekologisten ongelmien kasvaessa on alustojen tärkeää huomioida myös ympäristöasiat toiminnassaan, koska jokainen organisaatio jättää jäljen omasta toiminnastaan ympäristöön.

Tämän tutkielman tavoitteena on tarkastella, miten ekologinen vastuullisuus huomioidaan alustatalousliiketoiminnassa sekä selvittää, miten alustatalousyritys voi edistää ekologista vastuullisuutta omalla alustallaan. Tutkimuksen viitekehys kuvaa vastuullisuusajattelun muutosta perinteisestä vastuullisuusajattelusta kohti kokonaisvaltaisempaa kuvaa yrityksen toiminnasta sekä yrityksen vastuullisuusstrategioiden muodostumista neljän tason kautta. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena teemahaastattelujen avulla.

Tutkimustulosten mukaan nykyiset vaatimukset ekologisesta vastuullisuudesta alustatalousliiketoiminnassa vaativat kokonaisvaltaista vastuullisuutta ja vastuullisuuden huomioimista yrityksen kaikissa toiminnoissa. Vastuullisuuden on oltava osa yrityksen strategiaa ja mahdollisesti jopa lähtökohta yrityksen toiminnalle. Toisaalta ekologiseen vastuullisuuden pyrkiminen alustatalousliiketoiminnassa voi olla haaste liiketoiminnan kannattavuudelle. Tutkimus osoitti, että ekologinen vastuullisuus on tärkeä osa alustatalouden kokonaisvaltaista vastuullisuutta, vaikka ekologisen vastuullisuuden merkitys vakiintuneissa alustatalousyrityksissä on pienempi kuin uudemmissa ja pienemmissä yrityksissä.

Tutkimuksen johtopäätöksenä voidaan todeta, että ekologisen vastuullisuuden kannalta alustatalousyritysten pitäisi pyrkiä kohti positiivista vaikutusta toimintaympäristöissään. Kirjallisuuden ja empirian perusteella voidaan todeta, että vastuullisuusajattelun kehittäminen ja vastuullisuusstrategioissa eteenpäin siirtyminen ovat tärkeitä alustan kilpailukyvyille, koska vastuullisuusvaatimukset kiristyvät jatkuvasti. Kokonaisvaltainen vastuullisuus ja kaikkien vastuullisuuden osa-alueiden huomioiminen mahdollistavat vastuullisuuden uskottavuuden alustatalousliiketoiminnassa.

Avainsanat: Alustatalous, vastuullisuus, ekologinen vastuullisuus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	4
1.1 Tutkimuksen tausta	4
1.2 Tutkimuksen tavoite.....	5
1.3 Keskeiset käsitteet	6
1.4 Tutkielman rakenne.....	7
2 KIRJALLISUUS.....	9
2.1 Alustatalous.....	9
2.2 Vastuullisuus	13
2.2.1 Vastuullisuuden ja kestäväen kehityksen käsitteet	13
2.2.2 Planeetan reunaehdot	16
2.3 Ekologinen vastuullisuus.....	18
2.4 Ekologinen vastuullisuus alustataloudessa.....	19
2.5 Kirjallisuuden yhteenveto ja tutkimuksen viitekehys	22
3 METODOLOGIA.....	25
3.1 Tutkimusmenetelmät.....	25
3.2 Aineiston keruu	26
3.3 Aineiston analysointi.....	27
3.4 Aineiston luotettavuus.....	27
4 EMPIRIA JA TULOKSET.....	29
4.1 Vastuullisuus edellytyksenä organisaation toiminnalle	30
4.2 Vastuullisuus kokonaisvaltaisena osana organisaation toimintaa.....	31
4.3 Yritystoiminnan rooli vastuullisuudessa	33
4.4 Ekologisen vastuullisuuden merkitys.....	36
4.5 Alustatalouden rooli ja ekologinen vastuullisuus.....	37
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO	42
5.1 Vastuullisuusstrategioiden tasot organisaatiossa	42
5.2 Vastuullisuusajattelun kehittyminen alustatalousliiketoiminnassa	44
5.3 Yhteenveto	48
5.4 Jatkotutkimusmahdollisuudet.....	49
LÄHTEET	50
LIITTEET	53
LIITE 1: Haastattelurunko	53
LIITE 2: Sisällönanalyysi.....	54

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Alustatalousyritykset ovat kasvava yritysmuoto ja niiden nähdään olevan tulevaisuudessa arvonluonnin keskiössä (Viitanen, Paajanen, Loikkanen & Koivistoinen, 2017, 16). Tunnetuimpia alustataloudelle perustuvia yrityksiä maailmanlaajuisesti ovat muun muassa AirBnB ja Uber (Täuscher & Laudien, 2018, 319). Alustatalous haastaa perinteisiä liiketoimintamalleja ja on mahdollistamassa uudenlaisia ja skaalautuvia innovaatioita, jotka ylittävät toimialarajoja (Viitanen ym., 2017, 14). Vastuullisuus on osaltaan kasvava tutkimusaihe johtamisen alalla ja monimutkaisten ekologisten ongelmien määrä on kasvussa (Whiteman, Walker, & Perego, 2013, 307). Yritykset implementoivat vastuullisuuskäytäntöjä toimintoihinsa, mutta hyvin eri tavoin riippuen siitä, miten yritys näkee vastuullisuuden käsitteen ja kuinka tämä näkemys ohjailee yrityksen päätöksentekoa ja toimia (Landrum, 2017, 288).

Useat yritykset tuovat esiin vastuullisuuskysymyksiin liittyviä seikkoja nettisivuillaan ja vuosikatsauksissaan, ja lähes kaikki yritystoimintaan liittyvät päätökset pitävät sisällään sosiaalisia tai ympäristöllisiä kysymyksiä (Montiel, 2008, 245). Vastuullisuus yritystoiminnassa sisältää kestävän kehityksen käsitteen mukaisesti kolme osa-aluetta, jotka ovat taloudellinen, ekologinen ja sosiaalinen vastuullisuus (Baumgartner & Ebner, 2010, 77). Alustatalousliiketoiminnassa vastuullisuus nähdään usein sosiaalisen kestävyuden kannalta, jolloin keskustelu kääntyy usein työntekijöiden oikeuksiin (Koskela, 2021). Kuitenkin alustatalousyritykset toimivat useilla erilaisilla toimialoilla ja vastaavat erilaisten kuluttajaryhmien tarpeisiin (Täuscher & Laudien, 2018, 319) ja niillä on vastuu huolehtia ekologisesta kestävyydestä (Ge & Li, 2019, 6), joten myös ekologisen vastuullisuuden osa-alueen tarkastelu on perusteltua. Ekologisesta vastuullisuudesta alustataloudessa löytyy huomattavan vähän tieteellisiä artikkeleja ja tutkielmia. Tämä huomio on tuotu esiin myös alustatalouden vastuullisuutta käsittelevissä artikkeleissa, jossa todetaan, että aihe on verrattain uusi ja tutkimusta aiheeseen liittyen ei ole tehty vielä paljoa (Ge & Li, 2019, 6).

Vastuullisuuskysymyksiin reagoimisella ja niiden ratkaisemisella nähdään olevan positiivisia vaikutuksia yhteiskuntaan pitkällä aikavälillä (Baumgartner & Ebner, 2010, 77). Osa yrityksistä näkee vastuullisuuden lakien ja muiden pakottavien säännösten noudattamisena tai toisin sanoen riskien vähentämisenä. Toinen ääripää tarkastella yrityksen vastuullisuutta on ajatella vastuullisuuskysymykset osana yrityksen strategiaa ja huomioida vastuullisuuskysymyksiä liiketoiminnan jokaisella osa-alueella. Välissä on myös yrityksiä, jotka pyrkivät vastuullisuustoimillaan täyttämään asetettuja vaatimuksia ja hankkimaan oikeutuksen toiminnalleen (license to operate) tai maksimoimaan tehokkuuttaan puhtaan tuotannon tai ekotehokkuuden kautta. (Baumgartner & Ebner, 2010, 78.) Samanlaisen näkemyksen tuo esiin myös Landrum (2017), jonka mukaan osa yrityksistä näkee vastuullisuuden lisäyksenä tai parannuksena tavalliseen liiketoimintaan, kun taas toiset näkevät vastuullisuuden vaativan kokonaisvaltaista muutosta ajattelussa ja toiminnassa.

Alustatalousyritykset ovat yhtä lailla vastuullisia toimintansa vaikutuksista kuin muut yritykset. Alustatalousyritykset eivät eroa muista yrityksistä ympäristövaikutusten puolesta, vaan niiden toiminnalla on vaikutuksia niin yhteisöön lähellä kuin laajemmin yhteiskuntaan. (Ge & Li, 2019, 6.) Näiden seikkojen perusteella onkin mielenkiintoista tutkia aiheita ekologisen kestävyuden näkökulmasta. Kirjallisuudessa tekstit alustataloudesta ja vastuullisuudesta on usein liitetty jakamistalouteen. Tämä voisi olla mielenkiintoinen aihe tutkia vastuullisuuden näkökulmasta, mutta tässä tutkielmassa tarkoituksena ei ole keskittyä vain jakamistalouteen perustuvien yritysten vastuullisuuteen, vaan nähdä yleisessä kuvassa, miten alustatalousyritykset näkevät ekologiseen vastuullisuuteen liittyvät kysymykset, ja miten näitä linjauksia ja päätöksiä tuodaan yrityksen toimintaan mukaan.

1.2 Tutkimuksen tavoite

Tässä kandidaatintutkielmassa tutkitaan ekologista vastuullisuutta alustatalousliiketoiminnassa, ja pyritään vastaamaan tutkimuskysymykseen. Tutkielman päätutkimuskysymys on:

Miten ekologinen vastuullisuus huomioidaan alustatalousliiketoiminnassa?

Tutkimuksen päättökysymyksen tueksi on muodostettu tukeva tutkimuskysymys: Miten alustatalousyritys voi edistää ekologista kestävyttä omalla alustallaan?

Tutkielmassa käsitellään aihetta kirjallisuuden ja empirian kautta. Näiden kautta pyritään tutkimaan ekologisen vastuullisuuden roolia yritystoiminnassa ja etenkin alustataloudessa. Aiheen tarkastelun kautta pyritään käsittelemään siihen liittyviä mahdollisuuksia, haasteita ja tulevaisuudennäkymiä. Empiria tutkielmaa varten on kerätty sekä vastuullisuuden että alustatalouden asiantuntijoiden haastattelujen kautta. Tutkimuskysymykseen pyritään vastaamaan kirjallisuuden ja kerätyn aineiston pohjalta.

1.3 Keskeiset käsitteet

Kestävä kehitys (sustainability) viittaa ajatukseen kehityksestä, joka vastaa tämänhetkisen yhteiskunnan tarpeisiin vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuuksia täyttää omat tarpeensa (WCED, 1987). Kestävän kehityksen kolme keskeistä ulottuvuutta ovat sosiaalinen vastuu, taloudellinen toiminta ja ympäristö. Nämä kolme ulottuvuutta on määritelty samanaikaisesti kuin kestävä kehityksen käsite. (Harmaala & Jallinoja, 2013.) Kestävä kehitys määritellään yhteiskunnan makrotasolla ja käsitteeseen sekä sen osaluoksiin voidaan liittää myös riippuvuuksia lakiin, teknologiaan, markkinoihin, yhteiskuntaan, kulttuuriin ja ympäristöön. Kestävä kehitys linkittyy yritystoimintaan ja pitää myös tällöin sisällään taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. (Baumgartner & Ebner, 2010, 76–77.) Kestävä kehitys voidaan nähdä yrityksen kykyä vastata lyhyen aikavälin taloudellisiin tarpeisiin vaarantamatta omaa tai muiden mahdollisuutta vastata tulevaisuuden tarpeisiin (Bansal & DesJardine, 2014, 71). Kestävään kehitykseen liitetään usein maailmanlaajuisestikin tunnetut Yhdistyneiden kansakuntien (YK) kestävä kehityksen tavoitteet. Nämä tavoitteet ottavat huomioon taloudelliset, ympäristölliset ja sosiaaliset puolet kehityksessä. Yritystoimintaan liittyen näistä voidaan nostaa esiin muun muassa edullisen ja puhtaan energian tavoite, kestävä teollisuuden, innovaatioiden ja infrastruktuurin tavoite, vastuullinen kuluttaminen ja ilmastoteot. (United Nations, 2015.)

Vastuullisuus (responsibility) nähdään osana yritystoimintaa pitäen sisällään taloudellisten, ekologisten ja sosiaalisten vaikutusten huomioimisen. Vastuullisuus pohjautuu

ajatukselle, että yritys pyrkii hyödyntämään liiketoimintamahdollisuuksia samalla, kun yritys vastaa yhteiskunnan ja sidosryhmien odotuksiin ja pyrkii minimoimaan liiketoiminnan vaikutuksista aiheutuvat riskit. Vastuullisuuteen yritystoiminnassa liitetään myös ajatus lainsäädännön noudattamisesta vähimmäisvaatimuksena. (Juutinen, 2016, 25–29.) Aikaisemmin vastuullisuuden määritelmä on keskittynyt jakoon yrityksen omistaja-arvon ja sidosryhmien oikeuksien välille (Bansal & Song, 2017, 107). Samankaltaisia käsitteitä, kuin vastuullisuus, ovat muun muassa yhteiskuntavastuu, yrityskansalaisuus ja triple-bottom-line (Bansal & DesJardine, 2014, 71).

Ekologiseen vastuullisuuteen tai ekologiseen kestävyYTEEN (ecological sustainability) voidaan liittää ajatukset varovaisuusperiaatteen noudattamisesta ja ihmisen toiminnan sopeuttamisesta pitkällä aikavälillä luonnon kestävyYTEEN (Ympäristöministeriö, 2022). Käsite voidaan määritellä olevan yhden tai useamman entiteetin kyky, erikseen tai yhdessä, olla olemassa ja menestyä pitkän ajan kuluessa tavalla, joka mahdollistaa ja sallii muiden entiteettien kukoistamisen ja menestymisen (Starik & Rands, 1995, 909).

Alustataloudessa (platform economy) yritysten toiminta perustuu alustan ja muiden ekosysteemissä toimivien yritysten väliselle suhteelle, joka on riippuvainen alustalla vuorovaikuttavista käyttäjistä (Kenney & Zysman, 2020, 55). Yksinkertaisesti alustaliiketoiminta voidaan määritellä digitaalisella alustalla tapahtuvaksi liiketoiminnaksi, joka perustuu alustalla olevien toimijoiden väliseen vuorovaikutukseen ja sen mahdollistamiseen (Kääriäinen, Pussinen, Wallin, Valkokari, Saari, Mölsä & Pirttimaa, 2021, 3). Alustat voidaan käsittää dynaamisina, monisuuntaisina markkinapaikkoina, jotka perustuvat vuorovaikutteisuuteen, ja joiden avulla voidaan saavuttaa laajamittaisia ja skaalautuvia verkostovaikutuksia (Viitanen ym., 2017, 16).

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielman johdantoluvussa käsitellään tutkimuksen taustaa, esitellään tutkimusaihe ja tutkimuskysymykset. Johdantolukua seuraa toinen luku, jossa esitellään aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Tässä luvussa perehdytään vastuullisuuteen, alustatalouden käsitteeseen ja ekologiseen vastuullisuuteen alustataloudessa. Kolmannessa luvussa esitellään tutkimuksen metodologia, eli miten tutkimus on toteutettu. Luvussa käsitellään

aineiston kerääminen, analysoidaan aineistoa sekä arvioidaan sen luotettavuutta. Neljännessä luvussa käsitellään empiria ja kootaan kerätyn aineiston tulokset. Viidennessä luvussa on tutkielman johtopäätökset ja yhteenveto sekä esitellään jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2 KIRJALLISUUS

2.1 Alustatalous

Alustatalouden käsitteeseen voidaan liittää digitaalinen alustatalous, digitaaliset alustat, alustaekosysteemit ja verkostovaikutukset (network effects). Kenney ja Zysman (2016) esittävät, ettei digitaalisille alustoille ei ole selkeää määritelmää, joka rajaa tarkasti, mikä kuuluu ja mikä ei kuulu määritelmän sisälle. Terminä ”alusta” osoittaa joukkoon digitaalisia järjestelyjä, joiden algoritmit palvelevat taloudellista ja sosiaalista toimintaa järjestelyn ja jäsentelyn avulla (Kenney & Zysman, 2016, 65). Vaikka alustoja on useita erilaisia, niiden kaikkien ekosysteemit perustuvat samankaltaiselle rakenteelle. Alustalla omistajat kontrolloivat immateriaaliomaisuutta ja hallintoja, palveluntarjoajat toimivat alustan rajapinnalla käyttäjien kanssa, tuottajat luovat tarjouksia ja kuluttajat käyttävät näitä tarjouksia (Van Alstyne, Parker & Choundary, 2016, 4). Alustatalousyritykset ja -liiketoiminta nähdään tulevaisuuden liiketoimintatapana ja Suomessa useat perinteisten toimialojen yritykset pyrkivät luomaan omia alustatalouteen perustuvia liiketoimintamahdollisuuksia pysyäkseen kilpailussa mukana ja kiihdyttääkseen kehitystä (Viitanen ym., 2017, 48).

Alustatalouden toimintamalli voidaan nähdä erilaisissa kauppapaikoissa, kuten toreilla, olleen käytössä jo pidemmän aikaa. Asiakkaat ja kauppiat ovat näissä paikoissa yhdistyneet tavalla, joka on vetänyt molempia osapuolia kauppapaikalle. (Viitanen ym., 2017, 16.) Digitaalinen alustatalous, joka on muuttanut yritystoimintaa datan, informaation ja internetin käyttömahdollisuuksien kautta, on mahdollistanut yritystoiminnan, jossa arvoa voidaan luoda uudella tavalla asiakkaille (Kenney & Zysman, 2016, 66). Alustatalouteen perustuvassa liiketoiminnassa yrityksen ei tarvitse omistaa tehtaita, varastoja ja suurta määrää muuta kiinteää omaisuutta, vaan rakentaa toimintansa datan pohjalle ja verkostovaikutuksille halvemmalla ja yksinkertaisemmin (Van Alstyne ym., 2016, 56).

Suuri muutos perinteisestä liiketoiminnasta alustatalouteen on tapa, jolla arvoa luodaan niin asiakkaille, mutta alustatalouden ollessa kyseessä myös muille sidosryhmille. Perinteiset yritykset perustavat liiketoimintamallinsa ja tätä kautta arvontuotantonsa

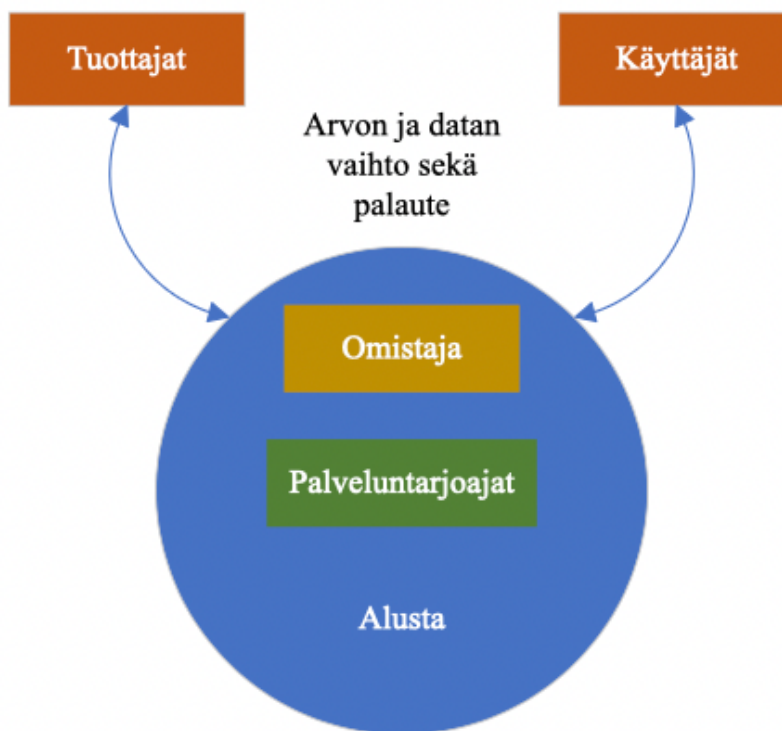
lineariselle mallille, jossa loppupäässä on valmis hyödyke myytäväksi (Van Alstyne ym., 2016, 56). Alustataloudessa arvontuotanto syntyy vuorovaikutuksessa, johon tarvitaan riittävä määrä arvontuotannon molempia osapuolia eli tuottajia ja käyttäjiä (Viitanen ym., 2017, 17). Siirtyminen alustatalouteen vaatii yritykseltä erilaista lähtökohtaa siihen, miten toiminta on jäsenelty. Näitä ovat siirtymä resurssien kontrolloinnista sellaisten resurssien hankkimiseen, jotka syntyvät alustalla tai joita on muuten vaikea kopioida, siirtymä sisäisestä optimoinnista ulkoiseen vuorovaikutukseen sekä siirtymä asiakasarvosta kohti ekosysteemin avulla tuotettua arvoa (Van Alstyne ym., 2016, 57).

Alustatalousliiketoiminnassa verkostovaikutuksilla on suuri vaikutus. Termillä verkostovaikutukset viitataan kysynnän ja tarjonnan kasvun skaalautuvuuden ekonomiaan alustataloudessa. Verkostovaikutukset liittyvät menestyksekkään alustan rakentamiseen ja niitä voidaan pitää alustatalouden ajurina. (Viitanen ym., 2017.) Esimerkiksi kaksipuolisella alustalla verkostovaikutusten ilmiö näkyy siten, että alustan molemmilla puolilla olevien osallistujien määrän kasvaessa myös alustalla tuotettu arvo osallistujille lisääntyy. Lisäksi alustojen rakentaminen ja skaalautuminen on huomattavasti helpompaa kuin aikaisemmin, mikä mahdollistaa kitkattoman osallistumisen alustalle vahvistaen verkostovaikutuksia entisestään. (Van Alstyne ym., 2016, 56.) Alustan tuottama arvo osallistujille kasvaa, kun alusta vastaa molemminpuoleiseen kysyntään (Eisenmann, Parker & Van Alstyne, 2006, 2).

Yllä listattujen syiden lisäksi verkostovaikutukset ovat luultavasti yksi tärkeimmistä syistä, miksi strategia täytyy huomioida eri tavalla alustataloudessa kuin perinteisellä mallilla toimivassa yrityksessä. Van Alstyne ym. (2016) tuovat artikkelissaan esiin, kuinka Porterin viiden kilpailuvoiman malli ei pädekään samankaltaisena alustatalouteen. Malli esittää viisi kilpailuvoimaa, jotka ovat uusien tulokkaiden uhka, uusien tai korvaavien tuotteiden uhka, asiakkaiden ja toimittajien neuvotteluvoima sekä alan sisäinen kilpailu (Porter, 1979). Alustoilla mallin lainalaisuudet ovat yhtä lailla voimassa, mutta ne käyttäytyvät eri tavalla ja uusia tekijöitä on huomioitava, kuten osallistujien mahdollisuus vaihtaa puolta alustalla (Van Alstyne ym., 2016, 57).

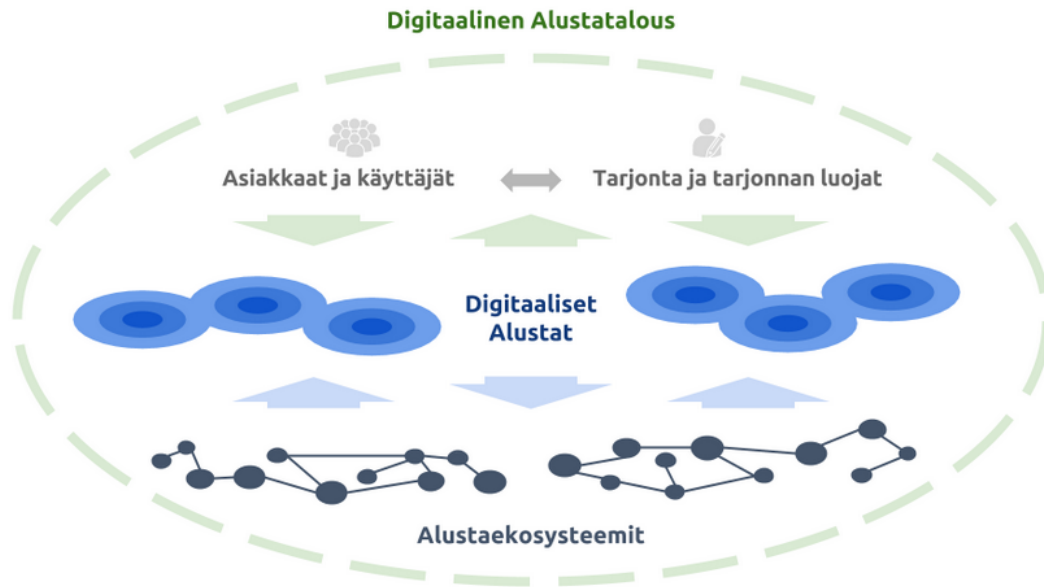
Ekosysteemissä on tyypillistä, että osallistujat vaihtavat roolia esimerkiksi asiakkaasta hyödykkeen tuottajaan (Van Alstyne ym., 2016, 58). Sen lisäksi, että kaksipuolisilla alustoilla toimivat osapuolet voivat osallistua markkinoille sekä tarjonnan että kysynnän

puolelta, alustoilla on kolme muuta tyypillistä ominaisuutta. Alustalla toimivat osapuolet voivat osallistua suoraan vuorovaikutukseen muiden kanssa suorittaakseen liiketoimia. Lisäksi markkinapaikka tarjoaa institutionaalisen ja sääntelykehyksen liiketoimille, mutta alusta itse ei tarjoa tai vaihda tavaroita tai palveluita. (Täuscher & Laudien, 2018, 320.)

Kuvio 1. Alustaekosysteemin osallistujat (mukaiillen Van Alstyne ym., 2016, 58).

Alustatalousyriityksiä on useilla eri toimialoilla ja niiden kautta on mahdollista tarjota monipuolisesti erilaisia palveluita tai tuotteita. Alustatalousliiketoiminnalla on myös useita yhtäläisyyksiä, vaikka yritysten toiminnan taustalla on erilaisia tekijöitä, joista yksittäiset alustatalousyriitykset ja niiden liiketoiminta muodostuvat. Alustatalousyriityksen toiminta perustuu ekosysteemille, jolla on tyypillinen struktuuri pitäen sisällään neljä erilaista osallistujaa (Van Alstyne ym., 2016, 56). Nämä neljä osapuolta digitaalisella alustalla ovat käyttäjät, tuottajat, alustan omistaja ja mahdollisesti taho, joka hallinnoi alustaa (Kääriäinen ym., 2021, 4).

Kuvio 2. Esimerkkikuvaus alustataloudesta (Alustatalous, 2022).

Alustataloudessa kilpailuedun löytäminen perustuu sekä alustan ja verkoston (network) väliselle vuorovaikutukselle että yrityksen sisäisille tekijöille. Digitaalisten alustatalousyrityksien ja niissä tarjottujen hyödykkeiden pitkäaikainen menestys perustuu alustatalouden toimintakyvylle, puolustuskyvylle ja vallitsevuudelle siinä ekosysteemissä, jossa yritys toimii. (Zhu & Iansiti, 2019, 121.) Alustalla yksi tärkeimmistä strategisista kilpailueduista on se, millaisia osapuolia laadultaan alusta pystyy houkuttelemaan ja millaista arvoa nämä osapuolet alustalle tuottavat (Kääriäinen ym., 2021, 4). Zhu ja Iansiti (2019) nostavat esiin useita eri tekijöitä, jotka vaikuttavat alustatalousyrityksien kasvuun ja kestävyteen, ja samalla erottavat alustatalousyritykset perinteisistä yrityksistä. Useissa digitaalisissa verkostoissa skaalautumista helpottaa se, että lisäasiakkaiden palvelemisen kustannukset ovat merkityksettömän pieniä, monimutkaiset toiminnot ovat ulkoistettuja palveluntarjoajille sekä arvontuotannon ja kasvun pullonkaulat eivät ole sidoksissa ihmistä tai organisaatiolähtöisiin tekijöihin. Myöskään itse alustatalousyrityksen työntekijät eivät tuota palvelua tai tuotetta, vaan suunnittelevat ja valvovat algoritmeihin perustuvia automatisoituja toimintoja. (Zhu & Iansiti, 2019, 121.)

2.2 Vastuullisuus

Vastuullisuus liiketoiminnan näkökulmasta pitää ensisijaisesti sisällään sen, miten yritys esittää itse yrityksen tai sen tarjonnan vastuullisuuden kautta, tai miten yritys käsittää vastuullisuuteen liittyvät arvot, jotka vaikuttavat heidän toimintaansa (Geissinger, Laurell, Öberg & Sandström, 2019, 421). Perinteisesti vastuullisuusajatteluun on kuulunut tarkastella yrityksen toimintaa sen kautta, että yritys tekee voittoa, mutta mahdollisimman pienillä negatiivisilla seurannaisvaikutuksilla. Vastuullisuusajattelu ja siihen liittyvät asenteet ovat hieman muuttuneet kohti ajattelutapaa, jonka mukaan yritys voi tehdä voittoa ja samalla hyödyttää muuta yhteiskuntaa mahdollisimman paljon. (Kaskinen, Kuittinen, Neuvonen, Ritola, Hämäläinen, Nuutinen, Tarvainen & Lahtinen, 2013, 6.) Vastuullisina yrityksinä voidaan pitää yrityksiä, jotka strategisessa päätöksenteossa ottavat vastuullisuuden huomioon päätöksenteossa ja hallitsevat tasapainon lyhyen ja pitkän aikavälin päätöksenteon välillä (Bansal & DesJardine, 2014, 71).

2.2.1 Vastuullisuuden ja kestävä kehityksen käsitteet

Vastuullisuuteen liittyviä termejä käytetään usein päällekkäin ja eri termeillä saatetaan kuvata samankaltaisia asioita. Useat käsitteet ja niiden suomennokset englannista voivat tarkoittaa lähes samaa tai ne ovat suomennettu saman sanan alle, vaikka niiden englanninkieliset vastineet eroavat merkittävästi toisistaan. Käsitteiden laajuus, erot ja samankaltaisuudet luovat kuvaa aiheen laajuudesta ja kaikista osa-alueista, joita yritysten ja alustojen toiminnassa voidaan vastuullisuuden näkökulmasta ottaa huomioon. Englanninkieliset käsitteet *sustainability* ja *responsibility* sekoittuvat usein keskenään ja tämä ongelmakohta nostetaan esiin myös aiheeseen liittyvässä kirjallisuudessa (Bansal & Song, 2017; Montiel, 2008). Näitä käsitteitä käyttävät niin yritysjohto kuin tutkijat merkitsemään samaa tarkoitettavaa asiaa, epäjohdonmukaisesti ja epäselvästi (Bansal & Song, 2017, 106). Tämä onkin yksi haaste aiheen tarkastelemisen kannalta.

Suomen YK-liitto on julkaissut aiheeseen liittyvien käsitteiden listan perustuen Finnish Business & Society (FIBS) luomaan yritys vastuusanastoon. Sanasto käsittää suomennoksia englanninkielisestä vastuullisuussanastosta. Vastuullisuus (responsibility), vastuullinen yritystoiminta ja yhteiskuntavastuu liitetään yritys vastuukäsitteen (corporate

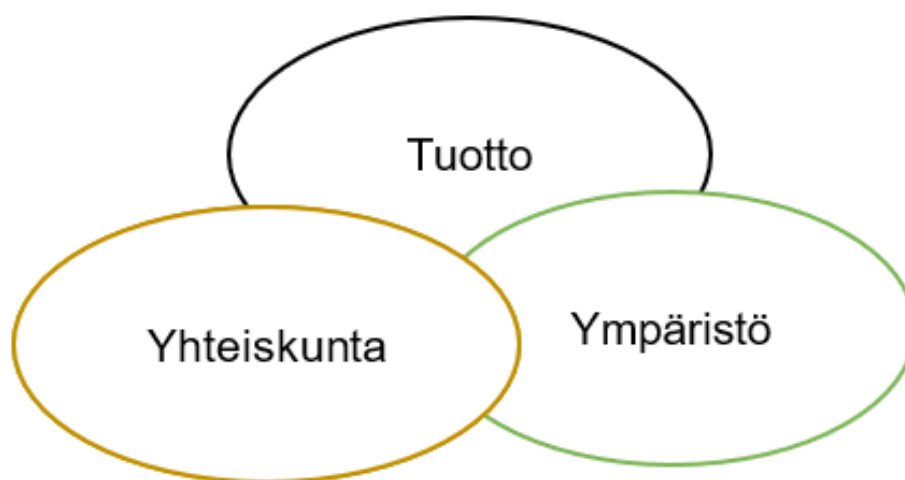
responsibility) alle viitaten yrityksen vastuuseen sen sosiaalisista, taloudellisista ja ympäristövaikutuksista. Englanninkielinen sustainability-käsite, johon useissa tässä tutkielmassa käytetyissä artikkeleissa viitataan, voidaan suomentaa tarkoittamaan kestävää kehitystä. (Suomen YK-liitto, 2014.) Kestävä kehitys viittaa Brundtlandin komissiossa esiintuotuun ajatukseen kehityksestä, joka vastaa tämänhetkisen yhteiskunnan tarpeisiin vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuuksia täyttää omat tarpeensa. (WCED, 1987.) Tämän määritelmän pohjalta vastuullisuus liiketoiminnassa (business sustainability) tarkoittaa yritysten kykyä vastata lyhyen aikavälin taloudellisiin vaatimuksiin vaarantamatta omaa tai toisten kykyä vastata tulevaisuuden tarpeisiin. Aika on täten keskeistä, kun on kyse vastuullisuudesta. (Bansal & DesJardine, 2014, 71.)

Bansal ja DesJardine (2014) tekevät tiukan erotuksen vastuullisuuden ja kestäväen kehityksen käsitteiden välillä. Montiel (2008) tuo kuitenkin esiin haasteen termien erottelemiselle. Perinteisesti yhteiskuntavastuun (corporate social responsibility) on ajateltu edustavan sosiaalisia kysymyksiä ja kestäväen kehityksen sosiaalisia ja taloudellisia näkökulmia (Montiel, 2008, 246). Aikaisemmin vastuullisuuden ja kestäväen kehityksen käsitteet ovat olleet selkeästi erillään, mutta nykyään erottelu on vaikeampaa. Vastuullisuuteen liitetään sosiaalisen puolen lisäksi siihen yhteydessä oleva ympäristöllinen ulottuvuus. Ympäristöllisiä asioita korostava kestäväen kehityksen käsite tunnistaa, että yhteiskunta on osa laajempaa ympäristön käsitettä. (Bansal & Song, 2017, 107.) Näin käsitteiden alle muodostuu yhteisiä tavoitteita (Montiel, 2008, 246).

Yhtymäkohdat käsitteiden välillä vaikeuttavat selkeän erottelun tekemistä käsitteiden välille. Kummatkin näkökulmat, vastuullisuus ja kestävä kehitys, jakavat yhteisen näkemys silta osin, että organisaatiot tarvitsevat moniulotteisen tavan katsoa suorituskykyä ja tarkastella organisaation riippuvuutta laajemmista järjestelmistä, kuten yhteiskunnasta (Bansal & Song, 2017, 111). Vastuullisuuden ja kestäväen kehityksen käsitteet ovat keskenään riippuvuussuhteessa ja usein vastuullisuutta yritystoiminnassa tarkastellaankin kestäväen kehityksen määrittelyssä käytetyllä jaottelulla sosiaaliseen, taloudelliseen ja ympäristövastuuseen (Harmaala & Jallinoja, 2013).

Vastuullisuuden haaste on tasapainotella eri sidosryhmien vaatimusten kanssa. Vastuullisuudelle on myös tunnusomaista, että etiikka, moraalit ja normit sääntelevät, mitä yritysten odotetaan tekevän vastuullisuuden vuoksi. Kestävä kehitys ei puolestaan ota kantaa

systemien oikeuteen tai vääryyteen, eikä yksittäisten toimijoiden ajatella olevan moraalisesti vastuussa yhteiskunnalle. Keskittyminen on tällöin tasapainon ja johdonmukaisuuden löytymiselle organisaatiojärjestelmien ja laajempien makrojärjestelmien välillä. (Bansal & DesJardine, 2014, 72.) Kuvio 3 esittää vastuullisuuden ja kestävän kehityksen käsitteiden orientaatiota kohti sosiaalisia ja ympäristöllisiä toimintatapoja yritystoiminnassa. Kuvio perustuu ajatukselle, että yritykset pyrkivät turvaamaan korkeat tuotot, mutta niiden on pyrittävä siihen samalla, kun yritys tasapainottelee yhteiskuntaan ja ympäristöön kohdistuvien vaikutusten kanssa. (Bansal & Song, 2017, 107.)

Kuvio 3. Tuotto, yhteiskunta ja ympäristö ovat lähellä toisiaan strategian kautta (Mukaiillen Bansal & Song, 2017, 121).

Lähemmin tarkasteltuna myös kestävän kehityksen käsite on jakautunut. Käsitteen voidaan ajatella viittaavan vain ekologiseen kestävyys tai vaihtoehtoisesti kestävän kehityksen kolmeen ulottuvuuteen, jotka ovat ympäristöllinen, sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys (Montiel, 2008, 254). Kestävän kehityksen osa-alueeksi voidaan lukea myös kulttuurinen kestävyys, joka on esimerkiksi Ympäristöministeriön internet-sivustolla esitetty yhdessä sosiaalisen kestävyuden ulottuvuuden kanssa rinnakkain (Ympäristöministeriö, 2022). Montiel (2008) tuo esiin artikkelissaan käsitteen corporate social responsibility, mikä viittaa yhteiskuntavastuuseen, eikä suoranaisesti vastuullisuuteen käsitteensä. Myös useissa muissa aiheita käsittelevissä artikkeleissa käsitellään yhteiskuntavastuun ja kestävän kehityksen käsitteitä ja niiden eroja. Toisaalta osa akateemisista teksteistä käsittelee suoraan vastuullisuuden käsitettä ja sen eroja ja yhtäläisyyksiä kestävän kehityksen käsitteen kanssa, kuten Bansalin ja Songin (2017) artikkeli. Bansal ja DesJardine (2014)

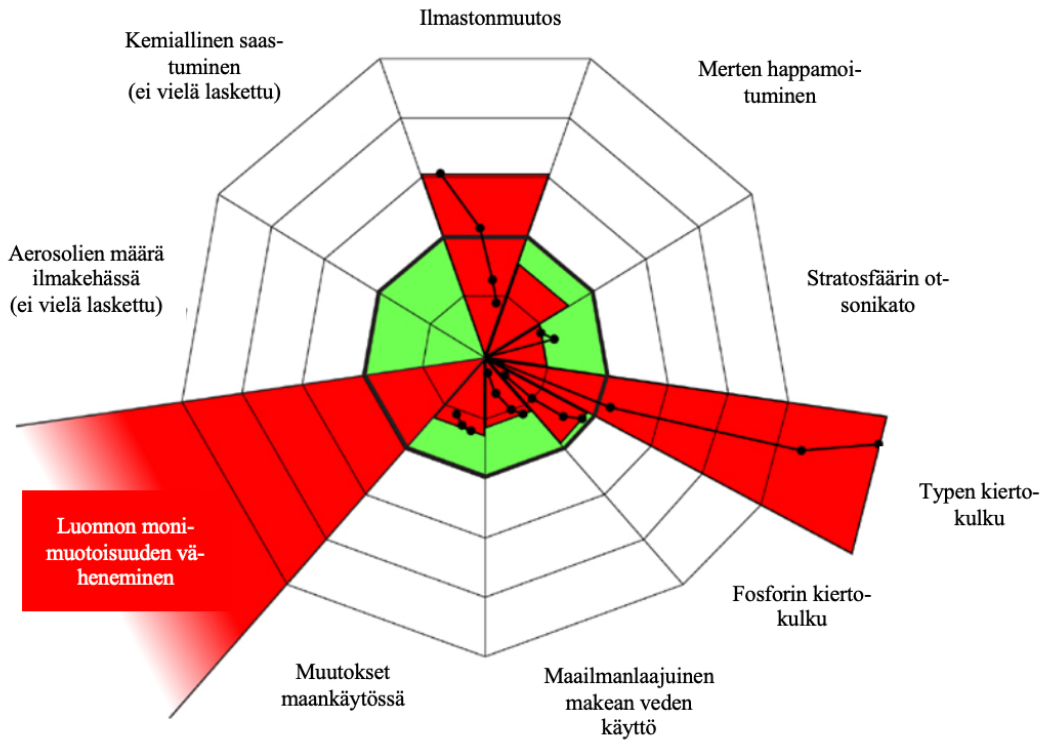
näkevät kestävän kehityksen olevan osa laajempaa vastuullisuuden käsitettä ja näin vastuullisten toimien sisältyvän yrityksen strategiaan. Myös suomenkielisissä teksteissä erot vastuullisuuden ja kestävän kehityksen välillä teksteissä ovat hieman häilyviä. Yritykset käyttävät vastuullisuudesta eli ympäristöön, taloudellisiin ja sosiaalisiin aiheisiin liittyvistä asioista kertoessaan useita eri käsitteitä (Harmaala & Jallinoja, 2013). Suomenkielinen käsite kestävä kehitys on myös mahdollinen suomennos käsitteestä *sustainable development*, mikä vaikeuttaa käsitteiden selkeää erottelemista. Tässä tutkielmassa käytetään vastuullisuuden käsitettä kuvaamaan aihepiiriin liittyvää sanastoa, ja aihetta pyritään tarkastelemaan yhtä lailla vastuullisuuden ja kestävän kehityksen näkökulmien pohjalta keskittyen ekologiseen vastuullisuuteen.

2.2.2 Planeetan reunaehdot

Suuri osa tutkimuksista, jotka keskittyvät kestäväan kehitykseen yritystoiminnassa, ovat vaikuttaneet unohtaneen ekosysteemin merkityksen (Whiteman, Walker & Perego, 2013, 311). Ekosysteemien kunnon heikentymisestä ollaan laajalti tietoisia, mutta esimerkiksi yrityksen johtamisen tutkijat eivät ole vielä riittävän hyvin onnistuneet yhdistämään liiketoimintaprosesseja makrotason ekologisiin prosesseihin ja reunaehtoihin (Whiteman ym., 2013, 307–308). Näistä syistä onkin mielekästä lyhyesti tarkastella planeetan reunaehtojen (planetary boundaries) merkitystä, kun tutkitaan vastuullisuutta yritystoiminnassa, etenkin ekologisen vastuullisuuden näkökulmasta. Kuviossa 4 esitetyt yhdeksän reunaehtoista ovat ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden väheneminen, typen ja fosforin kiertokulku, stratosfäärin otsonikato, merten happamoituminen, maailmanlaajuinen makean veden kulutus, muutokset maankäytössä, aerosolien määrä ilmakehässä ja kemiallinen saastuminen (Steffen, Richardson, Rockström, Cornell, Fetzer, Bennett, Biggs & de Vries, 2015, 6). Planeetan reunaehdot -konsepti tunnistaa, että yhtä ongelmaa ei voida hallita eristyksissä muista (Whiteman ym., 2013, 313). Koska useat reunaehdot ovat linkittyneinä toisiinsa, yhden ylittymisellä voi olla sellaisia vaikutuksia toiseen, mitä ei vielä ymmärretä (Rockström ym., 2009, 475).

Planeetan reunaehtoja voidaan pitää yhtenä askeleena eteenpäin kohti globaalia kestävyttä. Reunaehtoihin liittyen tiedostetaan, että niihin liittyvät numerot ja mittaukset ovat estimaatteja todellisuudesta ja näitä laskelmia tulee kyseenalaistaa ja arvioida. Verrattuna muihin kansallisiin tai kansainvälisiin vastuullisuusindekseihin, planeetan reunaehdot

tarjoavat vaihtoehdon vertailun tekemiseen yritysten, toimialojen ja maiden välillä. Yhtenä ongelmana reunaehtoihin liittyen nähdään se, miten eri maantieteelliset paikat, erilaiset toimialat ja yritykset huomioidaan yksilöinä, kun ne kollektiivisesti osallistuvat lopputuokseen. (Whiteman ym., 2013, 315.)

Kuvio 4. Malli kuvaa planetaarisia reunaehtoja ja osoittaa turvalliset rajat kullekin reunaehdolle (Mukaiillen Rockström ym., 2009).

Kuviossa 4 vihreä alue edustaa reunaehtoja, jotka ovat vielä turvallisella alueella, ja punaiset kiilat osoittavat jo ylitettyjä reunaehtoja tai reunaehtoja, joiden nykytila lähestyy vaarallista tasoa. Rockström ym. (2009) mukaan kolme näistä reunaehdoista, ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuus ja typen kierto-kulku, ovat jo ylitetty. Suomen ympäristökeskuksen (2018) mukaan vielä kaksi muuta reunaehto, maankäyttö ja fosforin kierto-kulku, lukeutuvat tähän samaan globaaliin listaan ylitetyistä reunaehdoista. Useat näistä kynnyksistä voidaan määrittää yhden tai useamman kontrollimuuttujan kriittisten arvojen avulla. Kaikille maapalloin reunaehdoille ei voida määrittää tarkkoja arvoja, kuten tässäkin tapauksessa seitsemälle yhdeksästä reunaehdosta on pystytty määrittämään turvallisuuden ylittävä raja. Kuviossa 4 kemiallinen saastuminen ja aerosolien määrä ilmakehässä ovat määrittämättömiä reunaehtoja. Planeetan reunaehdot toimivat arvoina

kontrollimuuttujille, jotka ovat joko turvallisella etäisyydellä kynnyksen ylittämisestä tai saavuttaneet vaarallisen tason. (Rockström ym., 2009, 472–473.) Reunaehtojen yhdessä muodostamat prosessit muodostavat rajaehdoja, jotka ilmaisevat konkreettisia ekologisia rajoituksia (Whiteman ym., 2013, 313).

Aikaisemmin muutokset ympäristössä ovat tapahtuneet luonnollisesti ja maapallon säätelykyky on ylläpitänyt tilaa, jossa ihmiskunnan kehitys on ollut mahdollista. Nyt kuitenkin fossiilisiin polttoaineisiin turvautuminen kasvavissa määrin ja maatalouden teollistuminen ovat johtaneet tilanteeseen, jossa ihmisten toiminta on vahingoittanut maapallon tilaa ja näin on siirrytty uuteen aikaan, antroposeeniin. (Rockström ym., 2009, 472.) Koska yrityksillä, etenkin maailmanlaajuisesti toimivilla, on ollut suuri vaikutus ekologisiin ongelmiin (Crona, Folke & Galaz, 2021, 618), on planetaaristen reunaehtojen tuominen esiin tässä yhteydessä mielekästä. Landrum (2017) nostaa esiin myös tutkimuksissa esiin tulleen huomion, että yritykset ovat yhä enemmän sitoutuneita vastuullisuuteen, mutta ympäristön tila on jatkanut heikentymistään. Rockström ym. (2009) esittävät, että niin kauan kuin kriittisiä kynnyksiä ei ylitetä, jonka jälkeen maapallolle tapahtuneet muutokset ovat peruuttamattomia, ihmiskunnalla on vapaus tavoitella pitkän aikavälin sosiaalista ja taloudellista kehitystä.

2.3 Ekologinen vastuullisuus

Monimutkaiset ekologiset ongelmat ovat kasvussa ja yritystoiminnalla on merkittävä rooli näiden maailmanlaajuisien ekologisten ongelmien aiheuttamisessa (Whiteman ym., 2013, 307–309). Ympäristön kannalta vastuullinen yritys tuntee toimintansa vaikutukset ympäristöön, tuntee lainsäädännön sekä noudattaa sitä ja pyrkii kehittämään toimintaansa muutostarpeiden kautta (Harmaala & Jallinoja, 2013). Ekologisen vastuullisuuden osa-alueelta tärkeimmiksi huomioitaviksi asioiksi on nostettu muun muassa resurssien käyttö, päästöt ilmakehään, veteen, ja maaperään sekä jätteenkäsittely. Myös biodiversiteettiin ja yrityksen valmistaman tuotteen koko elinkaareen liittyvät ympäristökysymykset ovat tärkeitä asioita pohtia vastuullisuuden näkökulmasta. (Baumgartner & Ebner, 2010, 79.)

Ekologinen vastuullisuus yritystoiminnassa on muutaman viime vuosikymmenen aikana noussut yhä tärkeämmäksi osa-alueeksi. Starik ja Rands (1995) tuovat esiin, että

ekologinen vastuullisuus on haluttua organisaatioiden parissa, mutta vain muutama organisaatio on osoittanut pyrkimyksiä tavoitella vastuullisuutta omissa toiminnoissaan. Kuitenkin viime vuosina yritysten vastuullisuutta ja kestävän kehityksen huomioimista on alettu pitää tärkeänä niin strategisen johtamisen puolesta kuin ylipäättään yrityksen pitkäaikaisen arvonluonnin kannalta (Bansal & DesJardine, 2014, 70).

Yrityksen strategiset valinnat kestävyuden näkökulmasta voidaan jakaa neljään strategiaan, jotka ovat riskien hallinta, vaatimuksien täyttäminen, tehokkuus ja kokonaisvaltainen vastuullisuus (Baumgartner & Ebner, 2010, 78). Näitä strategioita tarkastellaan tarkemmin kappaleessa 1.1 *Tutkimuksen tausta* sekä kappaleessa 2.4 *Ekologinen vastuullisuus alustataloudessa*. Vastuullisuuden ekologista ulottuvuutta yritysmaailmassa mitataan usein päätösten lopullisten vaikutusten kautta, mutta vastuullisia strategisia valintoja voidaan tarkastella näiden vaikutusten taustalla olevien tekijöiden kautta (Baumgartner & Ebner, 2010, 79).

Yritysvastuu voidaan nähdä strategisena osana yrityksen toimintaa, kun se ymmärretään arvonmuodostuksen osana (Juutinen, 2016, 58). Esimerkiksi resurssien ollessa kyseessä yrityksillä on erilaisia tapoja reagoida materiaalin- tai energiankäyttöön, mukaan lukien kierrätykseen. Riskien hallinnan strategiassa resursseja tarkastellaan vain taloudellisten ja teknisten kriteerien kautta. Toisessa ääripäässä, eli kokonaisvaltaisessa vastuullisuudessa, tarkastellaan taloudellisia, teknisiä, ympäristöllisiä ja sosiaalisia kriteerejä, ja resurssitehokkuutta pyritään viemään kaikkiin prosesseihin. Tällöin pitkän aikavälin resurssienhallinta on yhdistettynä kestävän kehityksen periaatteisiin. (Baumgartner & Ebner, 2010, 83.)

2.4 Ekologinen vastuullisuus alustataloudessa

Vastuullisuus alustataloudessa perustuu samoihin lainalaisuuksiin kuin vastuullisuus yritystoiminnassa laajemmin (Ge & Li, 2019, 6). Vastuullisuus yritystoiminnassa pitää sisällään taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristöllisen ulottuvuuden (Juutinen, 2016, 26; Baumgartner & Ebner, 2010, 77). Vastuullinen yritystoiminta, tai yritysvastuu, voidaan nähdä osana organisaation strategiaprosessia ja yrityksen kohtaamina riskeinä ja mahdollisuuksina. Yritysvastuun kautta ollaan tällöin mahdollistamassa ja varmistamassa

liiketoiminnan jatkuvuutta. (Juutinen, 2016, 40.) Gen ja Lin (2019) määritelmän mukaan vastuullisuus alustataloudessa voidaan liittää vastuullisen liiketoiminnan käsitteeseen, jolloin vastuullisuus alustataloudessa sisältää samat ulottuvuudet kuin kestävä kehitys liiketoiminnassa. Nämä ulottuvuudet käsittävät talouden, ympäristön ja sosiaalisten asioiden huomioimisen alustatalousliiketoiminnassa. (Ge & Li, 2019, 6.)

Organisaation vastuulliset aktiviteetit eivät muuta fyysisiä, kemikaalisia tai biologisia tekijöitä niin, että muuten kestävien entiteettien kantokyky dramaattisesti vähentyisi tai loppuisi kokonaan (Starik & Rands, 1995, 909). Lähes jokaisella yrityksellä on vaikutuksia ympäristöön, ja ne tuottavat jätettä ja saasteita. Alustataloudessa yrityksillä on vastuu yritystoiminnan aiheuttamista ympäristövaikutuksista, jonka vuoksi myös alustojen olisi tärkeää huolehtia ekologisesta kestävydestä ja ylläpitää sitä minimoimalla ympäristövaikutuksensa (Ge & Li, 2019, 6). Yritys voi pyrkiä vastuullisuuteen kehittämällä uusia tuotteita tai löytämällä uusia markkinoita ollen enemmän osa ratkaisua kuin ongelmaa (Kaskinen ym., 2013, 6). Yrityksille voi kuitenkin nousta esiin haasteena se, miten yritys ymmärtää sidosryhmien näkökulmasta vastuullisuuteen liittyvät asiat yrityksen arvomuodostuksessa ja sidosryhmille luodussa arvossa (Juutinen, 2016, 43).

Kirjallisuudessa on tuotu esiin erilaisia kehikoita ja taulukoita, joiden avulla yritysten ja niiden toimien vastuullisuutta voidaan jaotella. Näitä jaotteluita kirjallisuudessa ovat esittäneet muun muassa Baumgartner ja Ebner (2010) sekä Juutinen (2016). Yksi mahdollinen jaottelu perustuu neljään tasoon sen mukaan, kuinka pakottavina tai vaihtoehtoisesti yritystoiminnalle hyödyllisinä yritys näkee vastuullisuustoimet. Toinen ääripää näkee vastuullisuuden pakollisten säännösten ja lakien noudattamisena eli riskien vähentämisenä, kun taas toinen ääripää näkee vastuullisuuden osana yrityksen strategiaa ja kokonaisvaltaisina toimina. Väliin jäävät yritykset ottavat nämä asiat huomioon hankkimalla oikeutuksen toiminnalleen (license-to-operate) täyttämällä tietyt vähimmäisvaatimukset tai maksimoimalla tehokkuuttaan ekotehokkuuden tai puhtaan tuotannon kautta. (Baumgartner & Ebner, 2010, 78.)

Hieman samankaltaisen jaottelun tekee myös Juutinen (2016) jakaessaan yritysten vastuullisuustoiminnan neljään osioon: satunnaiseen toimeen ilman säännöllistä viestintää, markkinointikeinoksi ilman varsinaista toimintaa, vastuullisuuden kantamiseen ilman vastuullisuusviestintää sekä vastuullisuuteen osana liiketoimintaa ja systemaattista

viestintää. Tässäkin jaottelussa ensimmäisessä vaihtoehdossa yritystoiminnan ajatellaan olevan vastuullista ottamatta huomioon sidosryhmien odotuksia tai tekemättä kehitystyötä, kun jaottelun viimeinen vaihtoehto osoittaa yritykseltä riskienhallintaa ja ennakkointia mahdollistaen erottumisen kilpailijoista (Juutinen, 2016, 53–55) mukaillen Baumgartnerin ja Ebnerin (2010) esittämää jaottelua.

Alustatalousyrityksiin liittyen on keskusteltu paljon yritysten sosiaalisesta vastuullisuudesta, kuten työntekijöiden asemasta sekä yritysten että valtion näkökulmasta (Mattila, 2019). Ympäristö vastuullisuudesta ei ole samanlaista äänekkästä keskustelua syntynyt. Kaikilla yritysten tuottamilla tuotteilla tai palveluilla on ympäristövaikutuksia valmistuksessa sekä elinkaaren muissa vaiheissa (Harmaala & Jallinoja, 2013). Esimerkiksi alustatalousyritysten ollessa kyseessä näitä hyödykkeen elinkaaren aikana syntyneitä ympäristö- ja ulkoisvaikutuksia voivat olla muun muassa postituksista ja kuljetuksesta syntyvät päästöt, pakkausmateriaalit ja niiden kierrättäminen tai käyttäjien matkustamisessa syntyvät päästöt. Alustojen nähdään olevan mahdollisuus luoda kumuloituvaa tietoa, oppia ja kehittyä käytössä, joten sitä voidaan pitää ekologisempänä ja joustavampana vaihtoehtona kuin kuluva tuotetta (Viitanen ym., 2017, 25).

Ekologiseen vastuullisuuteen alustataloudessa liitetään kirjallisuudessa usein jakamistalouden käsite. Jakamistaloutta harjoittavia alustatalousyrityksiä ovat esimerkiksi Airbnb, Uber (Geissinger ym., 2019, 420) ja Lyft (Mair & Reischauer, 2017, 11). Jakamistalouden ominaisina piirteinä tänä päivänä nähdään käyttäjien ja tuottajien selkeä erottelu, ammattimaisuus ja kulutuksen lisääntynyt painotus (Geissinger ym., 2019, 427). Mair ja Reischauer (2017) esittävät, että jakamistalous perustuu organisaatioiden toimimiselle digitaalisella alustalla, jolla osallistujat voivat jakaa resursseja. Alustat, jotka orientoituvat vastuullisiksi, ovat erityisen keskittyneitä vastuullisuuden ympäristöulottuvuuteen, mutta nämä yritykset ovat usein pienempiä ja uudempia yrityksiä. Suuremmat alustatalousyritykset eivät kuitenkaan tuo vastuullisuutta toiminnassaan esiin erinäisten syiden takia. Näitä syitä ovat esimerkiksi muihin ongelmiin keskittyminen alustan kehittyessä, käyttäjien ja tuottajien houkutteluun keskittyminen, ammattimaisuuden korostuminen toiminnassa, säännösten noudattaminen sekä ulkopuolelta, etenkin median suunnalta, tuleva tarkastelu. (Geissinger ym., 2019, 427.)

Alustatalous itsessään on häiriyttävä muutos perinteisille liiketoiminnalle (Cusumano, Yoffie & Gawer, 2020, 53). Arvonluonti alustataloudessa perustuu vuorovaikutteiseen toimintaan ja innovaatioiden synnyttämiseen ekosysteemissä alustan tukemana (Viitanen ym., 2017, 22). Jokainen uusi jäsen alustalla lisää mahdollista arvoa, jota alustan avulla luodaan (Cucumano ym., 2020, 47). Alustoihin vaikuttavien avaintrendien ja muutosajurien tunnistaminen vaikuttaa alustalla asiakasarvon luomiseen ja kaikkien sidosryhmien odotuksiin alustalla toimimisesta (Viitanen ym., 2017, 77).

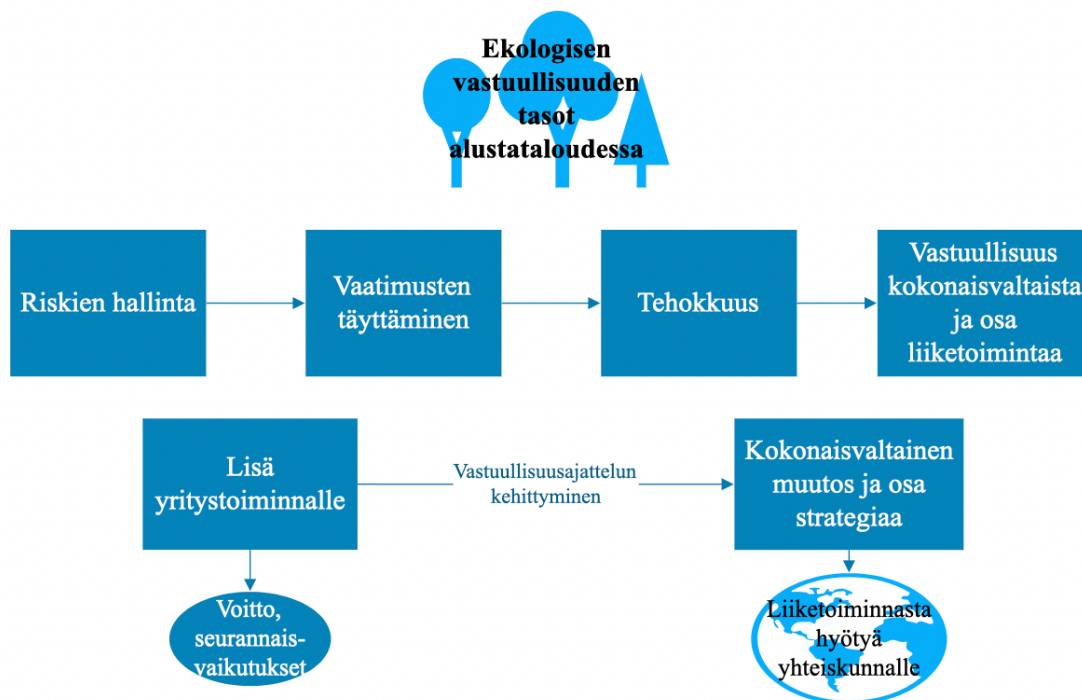
2.5 Kirjallisuuden yhteenveto ja tutkimuksen viitekehys

Kirjallisuus osoittaa, että ekologinen vastuullisuus alustatalousliiketoiminnassa ei ole saanut paljoa huomiota akateemisessa kirjallisuudessa. Vastuullisuutta yritystoiminnassa ja vastuullisuutta alustataloustoiminnassa etenkin sosiaalisesta näkökulmasta on tutkittu laajemmin. Kuitenkin kirjallisuudessa todetaan, että alustatalousliiketoiminnassa vastuullisuus on tärkeä osa yritysten toimintaa ja sen tutkiminen laajemmin tulevaisuudessa on olennaista. Alustatalousyritysten, kuten muidenkin yritysten, on huomioitava toiminnastaan syntyvät vaikutukset ympäristöön, vaikka alustat eivät tuota alustalla vaihdettuja palveluita tai hyödykkeitä. Alustatalousyritysten resurssien käyttö ja hallinta on yhteydessä ekologiseen vastuullisuuteen.

Kirjallisuudessa tärkeimmiksi ekologisen vastuullisuuden kannalta huomioitaviksi asioiksi nostetaan yritysten osalta resurssien, kuten veden, käyttö, luonnon monimuotoisuus sekä saastuminen ja päästöt. Kirjallisuudessa yhtenäisesti todetaan, että kaikkien yritysten, mukaan lukien alustatalousyritysten, pitäisi huolehtia omista suorista ja epäsuorista ekologisista vaikutuksista toimintaympäristöön. Kirjallisuudessa nostetaan esiin, että alustatalousyrityksillä on mahdollisuus olla enemmän osa ratkaisua kuin ongelmaa siirtyessään itse kohti vastuullisempia toimintatapoja tai uusia markkinoita, mutta yritys voi kohdata haasteita vastuullisuuteen liittyen arvonmuodostuksen ja sidosryhmien kokeman arvon osalta.

Kuvio 5 esittää yritystoiminnan ekologisen vastuullisuuden jakoa neljään vastuullisuustasoon ja vastuullisuusajattelun kehittymistä. Ge ja Li (2019) nostavat esiin, että vastuullisuus alustataloudessa sisältää samat ulottuvuudet kuin vastuullisuus muussa

yritystoiminnassa. Yritystoiminnan vastuullisuuden jakoa neljään tasoon voidaan tarkastella täten myös alustatalousyriyksissä ekologisuuden näkökulmasta. Nämä tasot pitävät sisällään riskien hallinnan tason, vaatimuksien täyttämisen tason, tehokkuuden tason ja kokonaisvaltaisen vastuullisuuden tason (Baumgartner & Ebner, 2010, 78). Toisaalta samankaltainen jako voidaan määritellä satunnaisiksi toimiksi ilman säännöllistä viestintää, markkinointikeinoksi ilman toimintaa, vastuullisuuden kantamiseen ilman viestintää tai osaksi liiketoimintaa ja systemaattista viestintää (Juutinen, 2016, 53–55). Tämän jaon pohjalta voidaan tarkastella kaikkia vastuullisuuden osa-alueita, mutta tämän tutkimuksen tarkoitusta varten pääpaino on ekologisessa vastuullisuudessa.

Kuvio 5. Tutkimuksen viitekehys: Ekologisen vastuullisuuden tasot alustatalousliiketoiminnassa.

Yritystoiminnan vastuullisuuden tasoihin voidaan myös liittää vastuullisuusajattelun jakautuminen perinteiseen ja uudempaan ajattelutapaan. Perinteisen vastuullisuusajattelun mukaan yrityksen toimintaa tarkastellaan voiton kautta, mutta kuitenkin pyrkimys on mahdollisimman pieniin seurannaisvaikutuksiin. Tästä pidemmälle kehittyneen vastuullisuusajattelun mukaan yritys voi järjestää toimintansa siten, että se tekee voittoa samalla, kun se hyödyttää yhteiskuntaa. (Kaskinen ym., 2013,

6.) Toisin sanoen, osa yrityksistä näkee vastuullisuuden yritystoiminnan lisänä, kun toisaalta sen voi nähdä myös kokonaisvaltaisena muutoksena ajattelussa ja toiminnassa (Landrum, 2017, 288).

Kuvion 5 esittämän tutkimuksen viitekehyksen perusteella tutkimuksessa tarkastellaan, miten alustatalousyritykset voivat toteuttaa ekologista vastuullisuutta ja miten yritykset sijoittuvat vastuullisuusstrategioiden janalle riskien hallinnan tasosta kokonaisvaltaiseen vastuullisuuteen. Tutkimuksessa tarkastellaan myös vastuullisuusajattelun kehittymistä, eli nähdäänkö vastuullisuus vain lisänä yritystoiminnalle voitontavoittelun ja mahdollisimman pienien seurannaisvaikutusten kautta, vai nähdäänkö ekologinen vastuullisuus alustatalousliiketoiminnassa laajemmin kokonaisvaltaisena muutoksena ja osana strategiaa sekä mahdollisuutena hyödyttää samalla yhteiskuntaa. Vastuullisuusajattelun kehittymisen ja vastuullisuusstrategioiden tasojen voidaan nähdä olevan yhteydessä toisiinsa. Kuviossa 5 vasemmalla ovat heikommat vastuullisuustasot ja perinteinen vastuullisuusajattelu. Edetessä kohti kuvion 5 oikeaa laitaa yrityksen vastuullisuusajattelu ja vastuullisuusstrategioiden tasot kuvataan kokonaisvaltaisempina, jolloin ne ovat osa yrityksen strategiaa ja jokapäiväistä toimintaa.

3 METODOLOGIA

3.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimuksen tavoitteena on tutkia, miten ekologinen vastuullisuus huomioidaan alustatalousliiketoiminnassa. Tutkimuksessa on pyrkimyksenä selvittää, miten alustatalousyritykset näkevät ekologisen vastuullisuuden merkityksen omalle liiketoiminnalleen ja miten yritykset pyrkivät ratkaisemaan ekologisen vastuullisuuden vaatimuksia. Tässä tutkielmassa on tarkoitus kuvata tutkimusongelmaa ilmiönä. Haastattelu valikoitui aineistonkeruumenetelmäksi, koska se mahdollistaa selventävien ja syventävien vastauksien saamisen aiheesta, jota on tutkittu suhteellisen vähän (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2004, 194).

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena teemahaastattelujen avulla. Haastattelu onkin yksi käytetyimpiä muotoja kerätä tietoa (Hirsjärvi & Hurme, 2008, 34). Haastattelussa on tärkeää saada mahdollisimman paljon tietoa kyseisestä asiasta (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tutkimustavaksi valikoitui teemahaastattelu sen mahdollistaman liikkumavaran vuoksi. Haastattelun yhtenä etuna voidaan nähdä joustavuus haastattelua tehdessä (Hirsjärvi ym., 2004, 193) esimerkiksi aiheiden järjestyksen säätämisen avulla (Hirsjärvi & Hurme, 2008, 36). Haastattelutilanteessa ollaan suorassa vuorovaikutuksessa, mikä mahdollistaa tiedonhankinnan itse tilanteessa sekä mahdollistaa taustalla olevien motiivien esiin nostamisen (Hirsjärvi & Hurme, 2008, 34). Haastattelun ominaispiirteisiin kuuluu haastateltavan ajatusten, käsitysten, kokemusten ja tunteiden välittäminen (Hirsjärvi & Hurme, 2008, 41) ja se mahdollistaa tutkijalle vastausten tulkitsemisen (Hirsjärvi ym., 2004, 194).

Tutkielmassa käytetyt haastattelut ovat puolistrukturoituja haastatteluja. Hirsjärvi ja Hurme (2008) esittävät kirjassaan puolistrukturoidun haastattelun eli teemahaastattelun olevan menetelmä, jolle on ominaista, että haastattelun jokin näkökohta on ennalta määrätty. Teemahaastattelussa oleellista on, että haastattelussa edetään tiettyjen yksityiskohtien sijaan keskeisten teemojen varassa (Hirsjärvi & Hurme, 2008, 48). Teemahaastattelussa pyritään löytämään vastauksia tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. Kysymyksiin etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksessa esitettyyn

viitekehykseen. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Puolistrukturoitu haastattelu antaa haastattelulle liikkumavaraa ja vapauksia. Tätä tutkielmaa ajatellen teemahaastattelu valikoitui tutkimusmenetelmäksi, koska se mahdollistaa eri aihealueen asiantuntijoilta hieman erilaisten kysymysten esittämisen. Haastattelurunko on muotoiltu aihealueen kirjallisuuden pohjalta. Haastattelurunko keskittyy vastuullisuuteen, ekologiseen vastuullisuuteen ja alustatalouteen. Haastattelurunko löytyy liitteenä tutkielman lopusta.

3.2 Aineiston keruu

Aineisto kerättiin maaliskuussa 2022 tehtyjen teemahaastattelujen avulla. Yhteenveto haastatteluista on esitetty taulukossa 1. Tutkimukseen haastateltiin Eeva Hellströmiä, joka on Sitran ennakoitotoiminnan strategia-asiantuntija (Sitra, 2022), ja Suomen Salibandyliiton toiminnanjohtajaa, entistä Veikkaus Oy:n vastuullisuusjohtajaa Pekka Ilmivaltaa. Haastattelut toteutettiin videohaastatteluina. Haastattelut nauhoitettiin, jonka jälkeen ne litteroitiin. Ensimmäisen haastattelun pituus oli 30 minuuttia ja toisen haastattelun 40 minuuttia. Molemmat haastattelut nauhoitettiin haastateltavien suostumuksella. Haastateltavan pyynnöstä haastatteluissa annettuihin kommentteihin viitataan anonyymisti tutkielmassa.

Taulukko 1. Yhteenveto haastatteluista

Haastateltava	Päivämäärä	Toteutus	Haastattelun kesto
Haastateltava 1	18.3.2022	Teams (videohaastattelu)	29 m 33 s
Haastateltava 2	24.3.2022	Teams (videohaastattelu)	41 m 15 s

Tutkielman tavoitteen ja aihepiiristä löytyneen vähäisen aineiston kannalta oli tärkeää valita haastatteluihin henkilöitä, joilla oli asiantuntemusta joko vastuullisuudesta, alustataloudesta tai molemmista. Haastattelun tukena käytettiin haastattelurunkoa ja haastateltaville annettiin mahdollisuus tutustua haastattelussa käsiteltäviin aiheisiin ja tärkeimpiin tutkimuskysymyksiin etukäteen. Haastattelussa kysyttiin haastattelurungon

sisältämiä kysymyksiä, mutta haastatteluissa esiin tulleiden seikkojen perusteella haastattelijalla oli mahdollisuus kysyä tarkentavia kysymyksiä haastateltavalta.

3.3 Aineiston analysointi

Tutkielmaa varten kerätyn laadullisen aineiston tehtävänä on kuvata tutkittavaa ilmiötä ja analyysin tarkoituksena on rakentaa sanallinen ja selkeä kuvaus tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Haastattelut litteroitiin pian haastattelujen tekemisen jälkeen. Sisällönanalyysiä varten haastatteluista pyrittiin löytämään tutkimuskysymystä käsitteleviä, yhtenäisiä sisältöjä toistavia kommentteja ja aihealueita. Sisällönanalyysi mahdollistaa aineiston analysoinnin systemaattisesti ja objektiivisesti ja se sopii strukturoimattoman aineiston analysointiin (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Litteroidusta aineistosta muodostettiin laadullinen eli induktiivinen aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Sisällönanalyysin aluksi määriteltiin analyysiyksikkö, jonka määrittämistä ohjaavat aineiston laatu ja tutkimuskysymys. Seuraavaksi aineisto pelkistettiin ja nämä ilmaukset listattiin, jonka jälkeen pelkistetyt ilmaukset ryhmiteltiin alaluokkiin samankaltaisten ilmausten perusteella. Lopuksi luokiteltiin alaluokkia yhdistelemällä yläluokat, näitä yhdistelemällä pääluokat ja lopuksi tutkimuskysymykseen yhteydessä oleva yhdistävä luokka. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

3.4 Aineiston luotettavuus

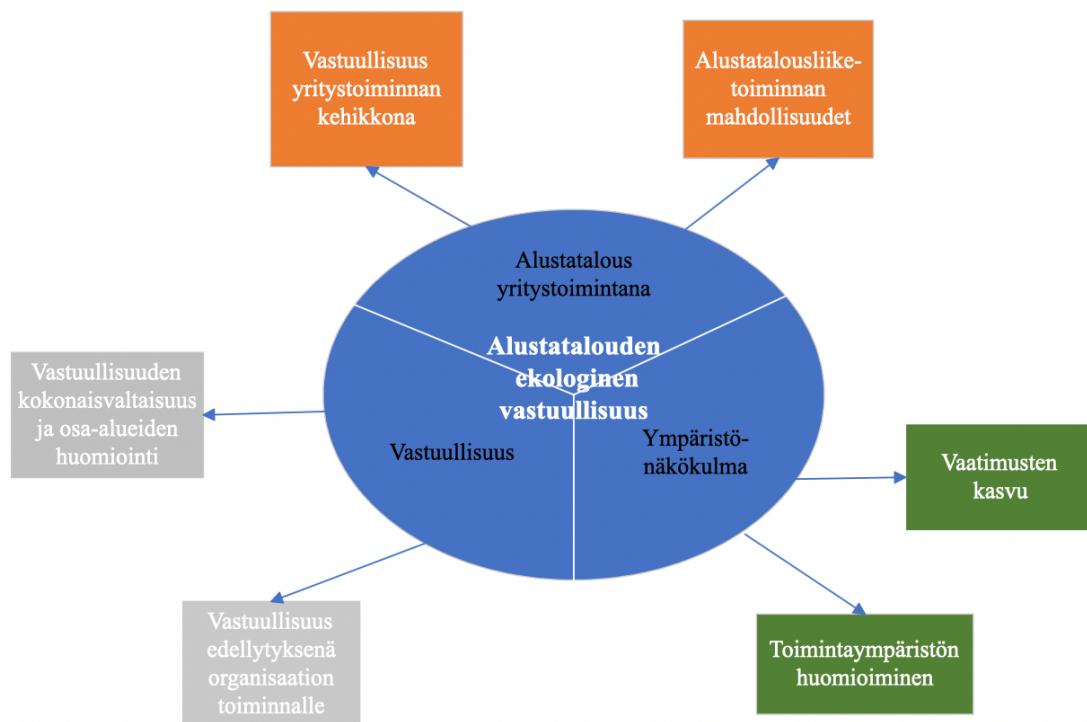
Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen validius perustuu kysymykselle siitä, onko tutkimuksessa esitetty selitys luotettava, ja tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa on syytä tarkastella tutkimuksen kuvauksen ja siihen liittyvien selitysten ja tulkintojen yhteensovittavuutta (Hirsjärvi ym., 2004, 217). Tässä tutkielmassa empiirisen osuuden luotettavuuteen on syytä kiinnittää huomiota, ottaen huomioon haastatteluiden vähyyden. Empiriaosuuden haastattelut koostuvat kahden henkilön haastatteluista, mutta haastateltavien vähyys on pyritty huomioimaan valitsemalla aihealueita, eli vastuullisuutta, ekologista vastuullisuutta ja alustatalousliiketoimintaa, työnsä ja asiantuntijuutensa perustella tuntevia henkilöitä.

Kandidaatintutkielman laajuus huomioon ottaen tutkielmaa varten on pyritty tekemään tarpeelliset rajaukset. Tutkielman arvioinnissa tuleekin ottaa huomioon kandidaatintutkielman laajuus. Tässä tutkielmassa kirjallisuutta on käsitelty monipuolisesti ja lähteitä on pyritty käyttämään ajallisesti laajasti, mutta painottaen uudempia lähteitä. Tutkielmaa suunniteltaessa ja tehdessä on pyritty noudattamaan hyvää tutkimusentekotapaa. Kirjallisuudessa ja empiriassa on pyritty luotettavuuteen ja toimimaan tutkimuksen luotettavuuden kannalta eettisesti.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on huolehdittava muutamista seikoista. On tärkeää kertoa tarkasti tutkimuksen toteuttamisen tavoista (Hirsjärvi ym., 2004, 217). Tämän tutkielman kohdalla on huomioitava, että haastatteluista tehdyt tulokset perustuvat tutkijan omaan arviointiin aineistosta ja toinen tutkija voisi tehdä samasta aineistosta erilaisia päätelmiä. Tutkielman pätevyyttä on pyritty korostamaan aineiston tuottamisen kautta luomalla sisällönanalyysitaulukko ja tukemalla tutkimusselosteita otteilla haastatteluista (Hirsjärvi ym., 2004, 217–218).

4 EMPIRIA JA TULOKSET

Tutkielman tavoitteena on tarkastella alustatalouden ekologista vastuullisuutta ja vastata tutkimuskysymykseen ”Miten ekologinen vastuullisuus huomioidaan alustatalousliiketoiminnassa?”. Kuvio 6 kuvaa sisällönanalyysin tuloksena syntyneitä pääluokkia ja yläluokkia, joiden pohjalta tutkimuksen tulokset on jaettu käsiteltäviin osioihin. Tuloksia käsitellään vastuullisuuden näkökulmasta kahdessa ensimmäisessä kappaleessa, kolmas kappale keskittyy yritystoiminnan rooliin, seuraava kappale ympäristönäkökulmaan ja viimeinen kappale käsittelee alustataloutta yhdessä ympäristönäkökulman kanssa.

Kuvio 6. Alustatalouden ekologinen vastuullisuus perustuen haastatteluissa esitettyihin ajatuksiin ja sisällönanalyysiin.

4.1 Vastuullisuus edellytyksenä organisaation toiminnalle

Haastatteluissa vastuullisuus nousi esiin tärkeänä tekijänä yrityksen toiminnassa. Haastateltavat tarkastelivat vastuullisuutta suhteessa yrityksen toimintoihin ja toimintaympäristöön, mutta myös laajemmin yhteiskuntaan. Tämän lisäksi tärkeiksi tekijöiksi vastuullisuuden näkökulmasta yritystoiminnassa haastattelijat näkivät lainsäädännön noudattamisen ja muuttumisen, organisaation kyvyn toimia vastuullisesti ja kilpailukyvyn rakentamisen. Haastatteluissa nousi esille, että vastuullisuuden nähdään kehittyvän koko ajan, mutta lähtökohtana vastuullisuudelle nähtiin, että yrityksen vastuullisuus menee pidemmälle kuin mitä yritystoiminnalta odotetaan lakien ja sääntöjen puitteissa.

”[Vastuullisuus on] lähtökohtaisesti lainsäädännön ylittävää eettisesti kestävää toimintaa.”

Haastateltavat näkivät yhtenäisesti vastuullisuuden edellytyksenä organisaation toiminnalle. Vastuullisuuden kehittyminen haastaa yritystoimintaa ja vaatii yrityksiä kehittämään toimintaansa, strategiaansa sekä tuotteita ja palveluita jatkuvasti. Vastuullinen yritystoiminta on ajan hermoilla pysymistä ja kehittymistä vastuullisuusvaatimusten mukana. Haastatteluissa nousi esiin perinteisen vastuullisuusajattelun muutos kohti vaativampaa vastuullisuuden muotoa, jossa yrityksen toimintaa tarkastellaan kokonaisvaltaisesti vastuullisuuden näkökulmasta.

”Perinteinen vastuullisuus, hallitset sun hiilijalanjälkee ja muuta, niin näistä tulee tavallaan edellytys. Se ei oo tavallaan enää brändikysymys, vaan se on markkinoille pääsyn edellytys.”

Vastuullisuuden tarkasteleminen yritysten suunnalta pelkästään tuotteen vastuullisten ominaisuuksien näkökulmasta ei enää riitä kattamaan sidosryhmien odotuksia vastuullisuudesta, vaan odotukset yrityksen vastuullisuudesta menevät syvemmälle ja pidemmälle yrityksen toiminnan lähtökohtiin. Yrityksiltä vaaditaan tietyn tasoista vastuullisuutta, jotta heillä on edes mahdollisuus päästä markkinoille, saati pärjätä kilpailussa. Tämä vaatii myös yritykseltä selkeää panostusta vastuullisuusteemoihin.

”[A]ikaisemmin vastuullinen yritys, kun vaikka lainsäädäntö siellä taustalla kehittyi, niin jos jatkat samalla tavalla, kun olet toiminut aikaisemmin, et olekaan enää vastuullinen vaan täytät ne minimivaatimukset, jolloin tavallaan vastuullisuuden pitää kehittyä koko ajan ja sun pitää miettiä, että miten voit olla aikaisempaa vastuullisempi.”

Haastateltavat näkivät vastuullisuuden kehittymisen haastavan yritystoimintaa ja vaativan yrityksiltä yhä enemmän. Vastuullisuuden vaatimukset muuttuvat koko ajan yhä kokonaisvaltaisemmiksi ja yritysten on huomioitava vastuullisuustekijöitä laajemmin. Molemmat haastateltavat kokivat, että vastuullisuuden vaatimukset kehittyvät jatkuvasti. Kuitenkin haastateltavien välillä oli ero siinä, mistä näkökulmasta he vastuullisuuden kehitystä tarkastelivat. Eroja oli havaittavissa esimerkiksi siinä, millä vastuullisuusstrategian tasolla yritys nähtiin vastuulliseksi. Haastateltavat tarkastelivat vastuullisuuden lähtökohtia eri näkökulmista. Lainsäädäntöä ja sen noudattamista pidettiin haastatteluissa lähtökohtana vastuullisuudelle, mutta ei varsinaisesti vastuullisena toimintana, mutta toisaalta vastuullisuutta tarkasteltiin brändiin liittyvänä asiana lähtökohtana ajatus siitä, miten yritys rakentaa ja muokkaa omaa brändiään. Yhtenäistä haastateltavien kommentteissa oli vastuullisuuden näkeminen jatkuvana kehityksenä ja vaatimus siitä, että organisaation on oltava yksi askel kehitystä edellä, jotta se voi edes sanoa olevansa vastuullinen. Aiemmat lähtökohdat vastuullisuuteen eivät enää ole välttämättä vastuullista toimintaa, vaan vastuullisuudelta vaaditaan paljon enemmän.

4.2 Vastuullisuus kokonaisvaltaisena osana organisaation toimintaa

Vastuullisuusajatteluun liittyen haastatteluissa nousi esiin kaksi toisistaan erottuvaa linjaa. Perinteisen vastuullisuusajattelun mukaan yritystä tarkastellaan sen suhteen, miten se järjestää tuotantonsa ja mitkä ovat yritystoiminnan vaikutukset erilaisiin vastuullisuuden osa-alueisiin. Esimerkiksi ekologisen vastuullisuuden kohdalla voidaan tarkastella yrityksen hiilijalanjälkeä. Uudempi näkökulma tarkastella vastuullisuutta keskittyy tarkemmin yritystoimintaan, sen lähtökohtiin ja vastuullisuuden edistämiseen yritystoiminnan kautta. Uudempi näkökulma vastuullisuuden tarkasteltuun vaatii yritykseltä selkeästi tuntemusta oman toimintansa vastuullisuudesta ja pyrkimystä edistää vastuullisuutta omalla toiminnallaan. Haastatteluissa nousi esiin, että vastuullisuus näkyy kokonaisvaltaisena

toimintana yrityksen toiminnassa ja vaatii useiden eri näkökulmien ja osa-alueiden huomiointia.

”[E]i enää [tarkastella] pelkästään sitä, että miten se yritys toimii, vaan mitä se itse asiassa tekee, mikä on sen yrityksen tarkoitus, mitä se tuottaa, minkälaisia tuotteita ja palveluja, miten ne tuotteet ja palvelut itsessään edistää sitten näitä meidän ajan suuria globaaleja ja yhteiskunnallisia tavoitteita.”

Haastateltavat kertoivat vastuullisuusajattelun siirtyneen kohti kokonaisvaltaista käsitystä yrityksen toiminnan vastuullisuudesta. Vastuullisuus nähtiin hyvin laaja-alaisena ja osa-alueiden kytkökset nousivat haastateltavien kommentteissa tärkeiksi huomioitaviksi seikoiksi yritysten suunnitellessa ja toteuttaessa vastuullisuutta omassa toiminnassaan. Erityiseksi haasteeksi haastatteluissa nousi erilaisten standardien ja mittareiden käyttö. Yritysten on tärkeää pitää mielessä, mitkä ovat ne toimialakohtaiset, yritykselle tärkeät vastuullisuuden osa-alueet, joihin kannattaa keskittyä. Tämän valinnan kautta yritys pystyy osoittamaan sidosryhmilleen, millaista vaikutusta vastuullisuudella haetaan, kuinka syvälle juurtunutta vastuullisuus yrityksen toiminnassa on ja kuinka yritys onnistuu kommunikoimaan vastuullisuutta sekä yrityksen sisällä että ulospäin. Uudemman vastuullisuusajattelun pohjalta haastateltavat näkivät, että vastuullisuuden hakeminen toiminnassa on tarpeen olla aitoa ja sitä pyritään tuomaan esiin kaikkien vastuullisuuden osa-alueiden kautta. Myös vaatimukset yrityksen harjoittamien vastuullisuustoimien kytköksistä yrityksen varsinaiseen toimintaan koettiin tärkeiksi.

”[O]n semmoinen aina riski näissä, kun mennään sitten kovin pitkälle siinä vastuullisuusajattelussa, että onko se ajattelu, mitä yritykset vie ulospäin relevanttia heidän toimintansa näkökulmasta. Haetaanko sillä brändiä vai sitä aitoa vastuullisuutta?”

”Totta kai vastuullisuutta voidaan pilkkoa, että katsotaan vaan ympäristönäkökulmat, mutta kyllä sitten taas, helppo sanoa, että oikeasti on vastuullinen, pitäisi olla vastuullinen kokonaisvaltaisesti. Se, että toimii ympäristön kannalta kestävästi, mutta samalla dumpkaa ihmisoikeuksia, niin ei voi sanoa vastuullinen.”

Vastuullisuuden kokonaisvaltaisuus nähtiin tärkeänä tekijänä vastuullisuuden uskottavuudessa. Vaikka tämän tutkielman tarkoituksena on tarkastella nimenomaan ekologista vastuullisuutta, haastatteluissa tuli selkeästi ilmi, etteivät yritykset voi ajatella vastuullisuutta toisista irrallisina osina, vaan vastuullisuutta tulee tarkastella kokonaisvaltaisena osana yrityksen toimintaa. Tämä on yhteydessä kommenttiin haastatteluissa esitetystä vastuullisuuden relevanttiudesta: yrityksen on tärkeää tehdä niitä asioita, jotka ovat sen toiminnalle tärkeitä vastuullisuuden kannalta monipuolisesti ja kokonaisvaltaisesti. Kokonaisvaltaisessa vastuullisuudessa on otettava huomioon kaikki vastuullisuuden osa-alueet, niin ekologinen, taloudellinen kuin sosiaalinen. Jos joku näistä osa-alueista on kokonaan jätetty huomiotta tai vastuullisuustoimissa on epäonnistuttu, yrityksen vastuullisuus ja näin mahdollisuudet selvitä kilpailusta ovat uhattuna.

”Jotta voit oikeesti sanoa nyky-yhteiskunnassa, tulevaisuudesta puhumatakaan, että olet vastuullinen niin kyllä pitää olla vastuullinen aika kokonaisvaltaisesti, että ei siellä voi olla semmoisia osa-alueita, joita laiminlyödään. Ei se vaan mene läpi.”

4.3 Yritystoiminnan rooli vastuullisuudessa

Yritystoiminnan rooli ekologisen vastuullisuuden edistämässä oli haastatteluissa usein esiin noussut teema. Haastateltavat kokivat, että yritysten pitäisi olla ratkaisija ja muutoksen aloittaja, jotta ekologisiin ongelmiin voitaisiin löytää ratkaisuja. Aikaisemmin kuluttajien roolien roolia on korostettu ekologisesti vastuullisten tuotteiden tuomisessa saataville kysynnän kautta ja näin yritysten tarjontaa ohjailevana tekijänä. Toinen haastateltavista kuitenkin koki yritysten roolin olevan muutosta ajatellen tärkein, koska kuluttajaryhmät ovat usein laajoja ja heidän intressinsä kulutuspäätöksissä erilaisia. Yritysten ja laajemmin erilaisten organisaatioiden roolia kuuluisi ekologisten ongelmien ratkaisemisessa korostaa, koska niiden omaamat resurssit ovat mahdollistamassa muutoksen.

”Globaalit ekologiset ongelmat ei ratkea, jos ei yritykset itse ole se draiveri.”

Yritysten rooli korostuu ekologisten ongelmien ratkaisussa. Tähän vaikuttavat haastattelavien mukaan yrityssektorin ja myös sijoitussektorin omaamat resurssit, lainsäädäntö, kilpailu ja ihmisten eli sidosryhmien käyttäytyminen. Yritysten ja muiden organisaatioiden toiminnan nähtiin olevan lähtökohta ekologisesti vastuulliselle toiminnalle, niin kansallisesti, mutta myös globaalisti. Yritystoiminnassa etenkin globaalit hankintaketjut nousivat haastatteluissa ekologisen vastuullisuuden sekä vastuullisuuden laajemman käsitteen osalta tärkeäksi tekijäksi, jotta vastuullista toimintaa voidaan edistää.

”[G]lobaalit hankinta- ja toimitusketjut [on] ollut niin haastavia, että ei ne tule tästä kovin nopeasti helpottumaan. Että yritykset joutuu miettimään näitä globaaleja hankinta- ja toimitusketjuja vähän kotikutosemmin jatkossa. -- toisaalta onhan näissä potentiaalinsa globaaleissa toimitusketjuissa, että ne edelläkävijät voi ulottaa sitä vastuullisuusajattelua myöskin kauemmas.”

Vastuullisuusajattelun kehittyminen perinteisestä vastuullisuusajattelusta kohti kompleksisempää ja laajempaa näkemystä organisaation vastuullisuudesta sekä ajattelun muutos siitä, että yritykset ovat lähtökohta vastuullisuudelle kuluttajien sijaan, haastaa yrityksiä kehittämään vastuullisuustoimiaan. Haastatteluissa nousi esiin, että organisaatioille on suunnattu monia erilaisia standardeja ja malleja, joiden pohjalle vastuullisuustoimet ja -raportoinnin voi perustaa, mutta näistä olennaisimpien valinta nousee esiin yhtenä tärkeänä tekijänä vastuullisuuden tarkoituksenmukaisessa tavoittelussa ja toimissa. Haastattelvat kokivat tärkeäksi, että yritykset keskittyvät itselleen ja omalle toiminnalleen olennaisiin vastuullisuusasioihin sekä pyrkivät raportoimaan niistä asioista, joilla on merkitystä heidän toimintansa kannalta ja joihin he voivat itse vaikuttaa. Vastuullisuusteemojen kytköksen tunnistaminen ja niiden huomioiminen omissa vastuullisuustoimissa on haastattelujen mukaan näiden toimien onnistumisen takana. Organisaatioiden on ekologisen vastuullisuuden ja muiden vastuullisuuden osa-alueiden yhtenäisyyden kannalta huolehdittava siitä, että se vastaa itselleen olennaisiin vastuullisuuskysymyksiin ja näin tekee uskottavia ja kannattavia vastuullisuustekoja.

”[P]erinteisessä vastuullisuusmallissa, kun noudatetaan erilaisia standardeja ja niitä seurataan, niin hyvin usein se vastuullisuusajattelu lokeroituu. Hoidetaan tämä standardi, mitataan tätä asiaa, tuota asiaa, tuota asiaa ja

ei nähdä näiden eri asioiden välisiä kytköksiä. Ja tää kytköksien näkeminen on näissä standardeissa tosi heikkoa -- syntyy näitä vastuullisuuden muoti-teemoja, johon yks kaks kaikki yritykset haluaa panostaa. Niin ilman sitä ymmärrystä, miten siihen tiettyyn tavoitteeseen panostamme. Miten se sitten vaikuttaa näihin muihin vastuullisuuskysymyksiin. Ilman tätä joskus voidaan sille vastuullisuudelle tehdä enemmän hallaa kuin hyvää.”

Haastateltavat kokivat, että vastuullisuus on tänä päivänä vaatimus, joka organisaation pitää täyttää. Kuitenkaan se, että organisaatio pyrkii osoittamaan ulospäin olevansa vastuullinen, ei aina kerro koko totuutta vastuullisuusasioiden ottamisesta huomioon varsinaisessa toiminnassa. Etenkin ekologisen vastuullisuuden kohdalla, joka haastatteluissa koettiin olevan jokaista koskettava ongelma, vastuullinen toiminta nähtiin myös organisaatiota koskettavana haasteena. Haasteluissa tuli ilmi, että ekologinen vastuullisuus ja etenkin ympäristökuormituksen vähentäminen on vain pieni osa organisaatioiden ulostia vastuullisuustoimista. Organisaatioilta odotetaan perusteita ja todellista näyttöä heidän väitteilleen vastuullisuustoimista. Muuten vastuullisuus ei näyttäydä uskottavana sidosryhmille.

”Siis liian monessa paikassa edelleen se vastuullisuus on tavallaan semmoinen vaatimus, että meidän pitää sanoa, että me ollaan vastuullisia ja pitää antaa semmoinen mielikuva asiakkaalle, että kyllä me ollaan ihan vastuullisia ilman, että se on oikeasti välttämättä kauheita perustetta tai saatikka tutkittua näyttöä, että ollaan vastuullisia.”

”Se on vähän eri asia, että missä se [ekologinen vastuullisuus] oikeasti on jotain muuta kuin viherpesua. Ja väitän, että sitä viherpesua aika paljon tapahtuu edelleen, että sitten missä oikeasti toimitaan vastuullisesti, miten oikeasti sitä ympäristökuormitusta, kestäväää kehitystä ympäristön kannalta edistetään, niin ne on varmaan vähemmässä.”

4.4 Ekologisen vastuullisuuden merkitys

Haastatteluissa nousi esiin ekologisen vastuullisuuden nykytilanne ja ajatus siitä, että ekologinen vastuullisuus nähdään laajemmin tämän aikakauden trendinä. Haastateltavat tarkastelivat ekologista vastuullisuutta kuitenkin hieman erilaisista näkökulmista ja painottivat kriittisyyttä vastuullisuuskäsitteen tämänhetkistä tilannetta kohtaan eri tavalla. Vastuullisuus ja tarkemmin ekologinen vastuullisuus nousi esiin molemmissa haastatteluissa muoti-ilmiönä. Toisessa haastattelussa vastuullisuus nähtiin hieman positiivisemmassa valossa muoti-ilmiönä, kun taas toisessa vastuullisuudesta keskusteltiin kriittisempään sävyyn. Kuitenkin haastateltavat näkivät ekologisen vastuullisuuden olevan olennainen osa organisaatioiden toimintaa tällä hetkellä, mutta myös tulevaisuudessa. Vastuullisuuden merkityksen kuvattiin haastatteluissa korostuvan entisestään myös tulevaisuudessa, vaikka sen tämänhetkistä merkitystä organisaatioiden toiminnan kannalta ei voi vähätellä.

”[Vastuullisuus] on todella muoti-ilmiö”

”[Y]mpäristövastuullisuus, niin kyllähän se on, se ei ole ohimenevä trendi, muoti-ilmiö, vaan se on ihan varmasti pysyvät asia ja voimistuva asia.”

”[A]ina jotkut pohtii sitä, että onko vastuullisuudella enää mitään merkitystä sitten tulevaisuudessa. Mun näkökulmasta on äärettömän paljon.”

Kuitenkin haastatteluissa nousi esiin vastuullisuuden käsitteeseen liittyvää problematiikkaa, esimerkiksi sen suhteen, että vastuullisuus on tällä hetkellä trendi ja se käyttö ei ole kovin vakiintunutta, koska käsitteenä vastuullisuus on murroksessa ja muuttumassa. Muutoksia tapahtuu esimerkiksi sen suhteen, miten vastuullisuus nähdään organisaatiossa, mitä käsitteeseen sisällytetään ja mitä jätetään ulkopuolelle. Tämä vastuullisuuden käsitteen muutos nähtiin yhtenä haasteena, mutta myös käsitteen sisältö koettiin haastavaksi: käsite on laaja ja tarkkoja rajauksia siitä, mitä vastuullisuus on, ei oikeastaan ole. Eri organisaatiot voivat käyttää käsitettä omien lähtökohtiensa pohjalta ja rakentaa vastuullisuudesta ja sen sisällöstä itselleen sopivan lähtökohdan omalle vastuulliselle toiminnalleen, myös sellaisesta sisällöstä, joka ei ole olennaista yrityksen toiminnan kannalta.

”Tällä hetkellä se vastuullisuus [on] semmoinen hörhöilevä muotisana.”

”Kaikki siitä puhuu, mutta siinä on hirveen paljon höttöä. Mutta me eletäänkin semmoista murrosaikaa, että tietyllä tavalla koko se meidän käsitys siitä, mitä vastuullisuudella tarkoitetaan on muuttumassa. Ja me eletään semmoisessa väliajassa, että vastuullisuus on siinä mielessä vähän saman tyyppinen käsite kuin kestävä kehitys, että sitä aina tavoitellaan, mut sitä ei koskaan saavuteta ja aina tavoitteet tavallaan kiristyy. Vastuullisuus [on] ihan sama ilmiö, että se muuttaa muotoaan, koko aika tulee uusia vaatimuksia, uusia näkökulmia, uusia teemoja ja keskusteluja.”

4.5 Alustatalouden rooli ja ekologinen vastuullisuus

Haastateltavat kokivat yritystoiminnan olevan tärkeässä osassa ekologisen vastuullisuuden kehittämisessä ja ratkaisujen löytämisessä ekologisiin ongelmiin. Haastatteluissa nousi esiin, että yritystoiminta on lähtökohtaisesti se tekijä, jolla on mahdollisuudet ratkaista globaaleja, ekologisia ongelmia ja ohjata kulutusta omalla toiminnallaan ja tarjonnallaan. Sellaisten tuotteiden ja palveluiden tarjoaminen kuluttajien saataville, jotka edistävät ekologista vastuullisuutta, on askel oikeaan suuntaan. Alustatalouden rooli nousi esiin haastatteluissa merkittävänä vastuullisuutta lisäävänä tekijänä, jos alustatalousyrittäjä onnistuu ottamaan vastuullisuustekijät huomioon. Alustataloustoimintaa rinnastettiin ja verrattiin haastatteluissa perinteiseen liiketoimintaan ja haastateltava totesi, että hän näkee vahvuuksia alustatalousliiketoiminnan tuomissa mahdollisuuksissa vastuullisuuden kannalta verrattuna perinteiseen liiketoimintaan. Alustatalousyrittäjistä haastateltava puhui vaihtoehtoisena toimintamallina perinteiselle liiketoiminnalle, mikä mahdollistaa suuremmassa mittakaavassa vastuullisten, etenkin ekologisten, valintojen tekemisen.

”[Ekologisesti vastuullinen alustatalousyrittäjä] aidosti pienentää sen vaihtoehtoisen toimintamallin ympäristökuormitusta.”

Toinen haastateltavista näki kuitenkin myös haasteita alustatalousyrittäjien ekologisessa vastuullisuudessa. Tärkeänä asiana nousi esiin, että vastuullisuus on kytköksissä

laajemmin siihen liiketoimintaan, jota alustalla harjoitetaan, tai laajemmin toimialaan, jolla toimitaan. Alustatalousyrittäjillä on mahdollisuus toimia ekologisesti vastuullisesti harjoitetun liiketoiminnan rajoissa, mutta haastateltavan mukaan merkitystä on myös alustatalousyrittäjien strategisilla ja liiketoimintamalliin liittyvillä valinnoilla, kuten miten tuote kuljetetaan kuluttajalle tai kiinnitetäänkö kuljetusten vähäpäästöisyyteen edes huomiota. Tähän huomioon voidaan yhdistää aikaisemmin esiin tuotu näkemys siitä, että yritysten pitäisi itse edistää vastuullisuutta omalla toiminnallaan ja tarjota vastuullisesti tuotettuja tuotteita ja palveluita kuluttajille.

”Yritykset tekisivät kuluttajille ympäristöystävälliset päätökset mahdollisimman helpoksi ja ohjaa sitä kulutusta itse omalla toiminnallaan.”

Useat alustatalousyrittäjät perustuvat jakamistalouden lähtökohdille, joten haastatteluissa aiheeseen liittyviä kommentteja on mielekästä käsitellä tutkielmassa. Haastatteluissa nousi esiin, että alustatalousyrittäjillä on hyvät mahdollisuudet olla ekologisesti vastuullisia toimijoita, jos ne onnistuvat hyödyntämään vastuullisuuden vaatimuksia ja sidosryhmien odotuksia omassa liiketoiminnassa ja parhaassa tapauksessa asettamaan vastuullisuuden liiketoiminnan lähtökohdaksi.

”Jakamistalouteen ja kierrätystoimintaan liittyvä yritystoiminta niin on sen tyyppistä, siinä nimenomaan on tavoitteena positiivinen jalanjälki yhteiskuntaan ja tämä on sitä, mikä mun mielestä tulevaisuudessa erottaa nämä yrityksiä.”

Toisaalta haastatteluissa nousi esiin myös alustatalousliiketoiminnan vastuullisuuteen liittyvät ongelmat. Ongelmakohdiksi, etenkin tunnetuissa alustatalousyrittäjissä, huomiointiin haastatteluissa kuljetusten vastuullisuus. Haastateltavat tunnistivat, että sosiaaliseen vastuullisuuteen on keskitytty reilusti alustatalousyrittäjien ollessa kyseessä, mutta pohdinta siitä, ovatko nämä yritykset oikeasti ekologisesti vastuullisia, jäi hieman avoimeksi. Haastatteluissa nousi esiin myös mahdollisia ekologisesti vastuullisia keinoja, joilla alustatalousyrittäjiksi voitaisiin viedä ekologisempaan suuntaan, kuten kuljetusten toimittaminen pyörällä tai autojen päästöihin huomiota kiinnittäminen. Toisaalta haastatteluissa myös todettiin, että tällaisilla päätöksillä olisi luultavasti vaikutusta yritysten liiketoiminnan kannattavuuteen.

”[M]ietin jotain Woltia tai Uberia, onko ne oikeasti sitten ekologisesti vastuullisia toimijoita. Nekin voisi olla, jos ajatellaan, että Wolt lähtisi siitä, että kaikki heidän toimitukset tapahtuu pyörällä.”

Vaikka ekologisesti vastuullisilla päätöksillä voi olla vaikutuksia liiketoiminnan kannattavuuteen, nähtiin haastatteluissa ekologisesti vastuulliset alustatalousyritykset mahdollisuuksina olla kannattava vaihtoehto kilpailuedun kannalta verrattuna perinteiseen yritysmalliin. Haastatteluissa nousi esiin, että alustat pystyvät, jos niiden liiketoiminta on suunniteltu sen pohjalta, vastaamaan asiakkaiden odotuksiin sekä huomioimaan ympäristönsä toiminnassaan.

”Kyllä mä näen, että parhaimmillaan ne alustat pystyy vastaamaan asiakaslähtöisyyteen, asiakkaiden odotuksiin, täyttämään niitä tarpeita, joita asiakkailla on ja tekemään myöskin sen vastuullisesti ja ympäristön kannalta kestävästi.”

Kuitenkin haastatteluissa nousi esiin yritysten ekologinen vastuullisuus kokonaisuutena. Haastateltavat esittivät ajatuksiaan aiheesta ja kommenteissa näkyi alustojen mahdollisuus ekologisempaan toimintaan, mutta myös toteamus siitä, että kaikkien organisaatioiden toiminta, myös alustojen, aiheuttaa vaikutuksia ympäristöön. Organisaatioiden on siis huolehdittava ekologisesta vastuullisuudesta kokonaisuutena ja tarkasteltava toimintansa vaikutuksia ja tehtävä niistä mahdollisimman pieniä tai vaikutettava positiivisesti ympäristöönsä. Haastatteluissa nousi esiin tärkeinä teemoina kokonaisvaikutukset yhteiskuntaan sekä ympäristökuormituksen vähentäminen. Kuitenkin haastateltavien kommenteissa löytyi eroja, jotka voidaan liittää vastuullisuusajattelun kehittymiseen. Toisaalta haastatteluissa nousi esiin organisaation toiminnan kokonaisvaikutuksen merkitys yhteiskuntaan, mutta toisaalta haastatteluissa esiintyi ajatus liiketoiminnan tekemisestä samalla, kun ympäristökuormitusta vähennetään. Kommenteissa kuitenkin korostuu se, että organisaatioilla, kuten alustatalousyrityksillä, on toiminnastaan koituvia ympäristövaikutuksia, joita pyritään pienentämään, mutta parhaimmassa tapauksessa nämä organisaatiot tuottavat positiivisia vaikutuksia toimintaympäristöön.

”Ei ole olemassa semmosta yritystä, jolla on nollavaikutus, vaan kysymys on siitä, että miten kokonaisuutena contribuoit siihen yhteiskuntaan”

”Jos ajatellaan parhaimmillaan liiketoimintaa ympäristövastuun näkökulmasta, niin tekee liiketoimintaa samalla, kun vähentää ympäristökuormitusta”

Haastatteluissa nousi esiin vastuullisuus kilpailuetuna yrityksen toiminnalle. Haastatteluissa verrattiin alustatalousliiketoimintaa ja sen mahdollisuuksia perinteisellä liiketoimintamallilla toimiviin yrityksiin verraten. Kuitenkin myös samalla periaatteella toimivien yritysten, kuten alustojen keskenään tai perinteisellä liiketoimintamallilla toimivien yritysten, voidaan nähdä hyötyvän ekologisesta vastuullisuudesta kilpailussa. Haastatteluissa nousi esiin kilpailuedun mahdollistuminen silloin, kun vastuullisuus on oikeasti osa yrityksen toimintaa ja se näkyy kaikessa yrityksen toiminnassa ollen olennaista yrityksen toiminnalle ja kilpailulle. Kuitenkin aito vastuullisuus nähtiin haastatteluissa vaikeana saavuttaa, mutta sen tavoittelemisen on kilpailuedun kannalta hyväksi.

”Tavallaan silloin kun se ei ole pelkästään vastuullisuutta vastuullisuuden vaatimuksesta, vaan se vastuullisuus oikeasti pystyttäisiin kääntämään kilpailueduksi niin silloin se on mielestäni hyvää vastuullisuutta.”

”Mutta tavallaan se vastuullisuus on aitoa vastuullisuutta silloin, kun se on nimenomaan se, että sen varaan rakennetaan sitä kilpailukykyä ja ehkä kilpailuetua niihin muihin toimijoihin nähden. Mutta se on tietysti tietyllä tavalla kaikkein vaikein vastuullisuuden muoto, että siitä oikeasti tulisi olennainen osa sitä liiketoimintaa ja sen kilpailuedun hankkimista, että: hei me erottaudutaan sillä, että me ollaan vastuullisempia kuin muut.”

Toisaalta haastatteluissa nousi esiin sellaiset yritykset, joiden lähtökohtana on ekologisesti vastuullinen toiminta. Tällöin vastuullisuus on haastattelujen mukaan kirjattu yrityksen missioon ja kaikki toiminta perustuu vastuullisuuden kehittämiseksi. Tähänkin liittyen nousi haastatteluissa esiin, että ekologisen vastuullisuuden tavoittelemisen tarkoittaa myönteistä kokonaisvaikutusta tai lopputulemaa. Haastatteluissa tärkeänä yksityiskohdantana korostui, että yritystoiminnalla on aina vaikutuksia ympäristöön, mutta näiden

ympäristövaikutusten suhde yrityksen tarkoituksen ja kokonaisvaikutusten välillä nähdään ympäristövastuun näkökulmasta tärkeänä.

”Ja jos nyt semmoisen yhden ihan perinteisenä esimerkkinä ottaa tästä kentästä niin esimerkiksi cleantech-alallahan on toki monia yrityksiä, joiden perusmissiona on jotenkin tavallaan meidän ympäristötilaa parantaa. Toki sillä voi olla myöskin välittömiä vaikutuksia, kylläkin tarvitsee energiaa, tuottaa hiilidioksidia muuta, mutta sitten kokonaistarkoitus ja -vaikutus on sitten myönteinen.”

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

5.1 Vastuullisuusstrategioiden tasot organisaatiossa

Vastuullisuuden käsitteeseen sisältyy taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen vastuullisuuden osa-alueet (Juutinen, 2016, 26). Haastatteluissa korostui tärkeänä asiana vastuullisuuteen liittyen se, ettei yritys voi ajatella olevansa vastuullinen, jos yksinkin näistä osa-alueista on laiminlyöty. Yritysten ja laajemmin organisaatioiden kohdalla korostuu tämän seurauksena kokonaisvaltainen vastuullisuus. Vastuullisuus yritystoiminnassa sisältää yhtä lailla jokaisen osa-alueen huomioon ottamisen (Baumgartner & Ebner, 2010, 77).

Ekologinen vastuullisuus on noussut yhä tärkeämmäksi osa-alueeksi viime vuosikymmenten aikana yritystoiminnassa. Monimutkaiset ympäristölliset ongelmat ovat lisääntyneet ja yritystoiminnalla on ollut merkittävä rooli maailmanlaajuisten ekologisten ongelmien kasvun aiheuttamisessa ja lisääntymisessä (Whiteman ym., 2013, 307–309). Organisaatioiden vastuullisuus ja kestävä kehityksen osa-alueiden huomiointi on noussut yhä tärkeämmäksi sekä strategisen johtamisen että yrityksen pitkäaikaisen arvонуonnin kannalta (Bansal & DesJardine, 2014, 70). Haastateltavat kokivat, että vaikka yritystoiminnan merkitys on ollut merkittävä ongelmien luomisessa, on yrityksillä myös tärkeä rooli vastuullisuuden edistämässä. Haastatteluissa annetuissa kommentteissa nousi esiin, että organisaatioiden pitäisi olla itse ratkaisija ja lähtökohta muutoksen aloittamiseen, jotta ekologisia ongelmia olisi mahdollista ratkaista. Haastateltavien mukaan yritysten vastuullisuustekojen pitäisi vastata organisaatiolle ja toimialalle ominaisia vastuullisuuskysymyksiä ja -ongelmia, ja puuttua näistä organisaation oman mission ja arvojen kannalta tärkeimpiin. Harmaala ja Jallinoja (2013) esittävätkin, että ekologisesti vastuullinen yritys tuntee oman toimintansa vaikutukset ympäristöön, tietää lainsäädännön vaatimukset ja noudattaa niitä, sekä pyrkii kehittämään omaa toimintaansa.

Yrityksen strategiset valinnat voidaan jakaa neljään tasoon riippuen siitä, kuinka tärkeänä osana yritystoimintaa vastuullisuus nähdään ja kuinka syvälle juurtuneita nämä vastuullisuustoimet ovat organisaatiossa. Nämä neljä strategian tasoa, jotka on esitetty myös tutkimuksen viitekehityksessä, ovat riskien hallinta, vaatimuksien täyttäminen, tehokkuus ja kokonaisvaltainen vastuullisuus (Baumgartner & Ebner, 2010, 78). Haastatteluissa nousi

kuitenkin esiin hieman ristiriitainen näkemys vastuullisuuden tasoista verrattuna kirjallisuuteen. Haastatteluissa vastuullisena toimintana ei nähty vain lain vaatimuksien täyttämistä vaan vastuullinen yritystoiminta nähtiin olevan jotain tämän ylittävää. Täten ensimmäinen strategian taso, riskien hallinta, joka pitää sisällään pakollisten säännösten ja lakien noudattamisen, ei haastattelujen perusteella olisi vastuulliseksi katsottua liiketoimintaa. Toisaalta kirjallisuuden ja haastattelujen perusteella ensimmäinen vastuullisuusstrategian taso on lähtökohtana yrityksen toiminnalle ja täten minimivaatimus, että yrityksellä on mahdollisuus kilpailla markkinoilla. Esimerkiksi Juutinen (2016) esittää, että vastuullisuuteen usein liitetään lainsäädännön noudattaminen vähimmäisvaatimuksena. Haastatteluissa nousi esiin myös ajatus vastuullisuusvaatimuksien tiukentumisesta sekä siitä, että kun vastuullisuusvaatimukset ovat koko ajan yhä tiukempia, on yritysten tehtävä enemmän vastuullisuustoimia ja tiukennettava omia standardejaan. Tällöin nousee esiin kysymys siitä, täyttävätkö vastuullisuusstrategioiden alemmat tasot enää sidosryhmien vaatimuksia organisaation vastuullisuudesta. Tällöin myös vastuullisuusstrategioiden tasoja ja niiden sisältämiä vaatimuksia tulisi kehittää vastuullisuusajattelun kehittymisen kanssa rinnakkain.

Baumgartner ja Ebner (2010) esittämissä strategisten valintojen tasoissa kokonaisvaltaisen vastuullisuuden taso, eli vastuullisuuden näkeminen osana yrityksen strategiaa ja kokonaisvaltaisesti suunniteltuina toimina, on korkein taso, jolle yritys voi vastuullisuustoimissaan yltyä. Haastatteluissa tämä taso korostui ja se näkyi haastatteluissa annettujen kommenttien perusteella tavoiteltavana. Vastuullisuus nähtiin hyvinkin laaja-alaisena ja eri osa-alueiden kytköksen huomioiminen tärkeänä kokonaisvaltaisen vastuullisuuden kannalta. Näiden kaikkien asioiden huomioiminen on haastateltavien mukaan tärkeää vastuullisuuden uskottavuuden kannalta, eli vastuullisuutta ei voida ajatella pelkästään ekologisen, sosiaalisen tai taloudellisen vastuullisuuden kannalta, vaan kaikkien näiden osa-alueiden tulee olla huomioituna, jotta vastuullisuustoimet ovat kannattavia ja uskottavia.

Haastatteluissa nousi esiin myös tärkeänä seikkana vastuullisuuden kannalta se, että vastuullisuustoimet vastaavat yrityksen toimialalla tärkeäksi nousseita vastuullisuusongelmia tai nämä toimet ovat yrityksen toiminnan kannalta oleellisia. Tämä mahdollistaa vastuullisuustoimien olevan osa yrityksen toimintaa tiivistä ja näiden toimien hyödyt ovat mahdollisesti suuremmat. Haastateltavien kommentit tukevat vastuullisuusstrategian

neljättä tasoa sen puolesta, että yrityksen kannalta oleelliset vastuullisuustoimet mahdollistavat uskottavien, kokonaisvaltaisten vastuullisuustoimien luomisen ja mahdollistavat vastuullisuuden osana yrityksen strategiaa ja kaikkia organisaation toimia. Esimerkiksi alustatalousliiketoiminnassa ekologinen vastuullisuus voi näkyä eri tavalla riippuen siitä keskittykö alusta tuotteisiin vai palveluihin, tarjoaako alusta kuljetuksia tai onko alustan tarkoituksena mahdollistaa yhteydenpito tuttuihin tai laajemmin johonkin yhteisöön. Koska kaikki organisaatiot, myös alustat, jättävät jälkensä ympäristöön (Ge & Li, 2016, 6), on niiden tärkeä huolehtia näistä vaikutuksista ja ottaa ekologinen vastuullisuus huomioon toimissaan omalle organisaatiolle kannattavalla ja ominaisella tavalla.

5.2 Vastuullisuusajattelun kehittyminen alustatalousliiketoiminnassa

Alustatalouden vastuullisuus perustuu samoihin periaatteisiin kuin vastuullisuus yritystoiminnassa laajemmin (Ge & Li, 2019, 6). Vastuullisen yritystoiminnan kautta mahdollistetaan ja varmistetaan liiketoiminnan jatkuvuus. Vastuullisuus voidaan ajatella osana organisaation strategiaprosessia ja sen kohtaamina mahdollisuuksina ja riskeinä. (Juuti-nen, 2016, 40.) Sekä kirjallisuudessa että haastatteluissa alustatalousyrityksiä ja niiden tuomia mahdollisuuksia liiketoiminnallisesti verrattiin perinteiseen liiketoimintaan, jossa arvonluonti tapahtuu lineaarisesti, kun alustataloudessa arvonluonti tapahtuu verkosto-vaikutusten seurauksena. Muutos lineaarisesta arvonluonnista kohti alustalla toteutettava arvonluontia vaatii yrityksiltä erilaista lähtökohtaa toiminnan jäsentelemiseen (Van Alstyne ym., 2016, 57). Toinen haastateltavista esitti alustatalouden vaihtoehtoisena toimintamallina perinteiseen liiketoimintaan verrattuna. Haastatteluissa nousi esiin, että alustatalous mahdollistaa suuremmassa mittakaavassa ekologisesti vastuullisten valintojen tekemisen, ja että ekologinen vastuullisuus voidaan nähdä kilpailuetuna yrityksille. Kuitenkin kilpailuedun syntyminen vastuullisuuden kautta vaatii haastatteluissa esitettyjen ajatusten perusteella sen, että vastuullisuuden on oltava kokonaisvaltaisesti huomioituna ja sen on näyttävä olennaisena osana yrityksen toimintaa.

Jako perinteiseen ja uudempaan kokonaisvaltaiseen vastuullisuusajatteluun nousi esiin sekä kirjallisuudessa että haastateltavien kommentteissa. Perinteiseen vastuullisuusajatteluun voidaan nähdä kuuluvan ajatus siitä, että yrityksen tulee tehdä voittoa, mutta pyrkiä mahdollisimman pieniin negatiivisiin seurannaisvaikutuksiin (Kaskinen ym., 2013, 6).

Haastatteluissa perinteinen vastuullisuus nähtiin edellytyksenä yritystoiminnalle, ei niinkään vastuullisuustekona itsessään. Vastuullisuusajattelun kehittäminen on johtanut muutokseen sen suhteen, että ajatellaan, että yrityksen on mahdollista tehdä voittoa ja samalla hyödyttää yhteiskuntaa (Kaskinen ym., 2013, 6). Haastatteluissa tämä vastuullisuusajattelun kehittyminen nähtiin muutoksena kohti kokonaisvaltaisempaa vastuullisuusajattelua organisaatioissa. Kirjallisuus ja haastateltavien kommentit tukivat toisiaan vastuullisuusajattelun kehittämisessä. Haastatteluissa sekä kirjallisuudessa nähtiin tärkeänä, että organisaatioissa vastuullisuusajattelua onnistutaan kehittämään ja vastuullisuustoimet edistyvät vaatimusten noustessa.

Haastatteluissa vastuu ekologisesti vastuullisten hyödykkeiden tarjoamisesta kuluttajille annettiin organisaatioille. Toiminnan on oltava vastuullista toimitusketjun alkupäästä lähtien, mutta alustatalousliiketoiminta saattaa hieman mutkistaa ajatusta ekologisesti vastuullisesta tuotteesta tai palvelusta, koska tätä on totuttu tarkastelemaan toimitusketjujen kautta, kuten haastatteluissa tuli ilmi. Alustatalousyritysten kohdalla ekologista vastuullisuutta voidaan tarkastella esimerkiksi organisaation toiminnan kannalta, organisaation tuottamien päästöjen ja muiden vaikutusten perusteella, tai sen tuottaman hyödykkeen tuottamisesta, toimittamisesta ja käyttämisestä aiheutuvien vaikutusten kautta. Haastatteluissa esitetty ajatus siitä, että organisaation on mahdoton toimia ilman minkäänlaisia vaikutuksia ympäristöön, on yhteydessä kirjallisuudessa esitettyyn ajatukseen siitä, että organisaation on tunnettava toimintansa ja sen vaikutukset ja pyrittävä kehittämään niitä ekologisesti vastuullisempaan suuntaan. Yrityksen on siis pyrittävä toimimaan kohti liiketoimintaa, jossa yrityksellä on mahdollisimman suuri positiivinen vaikutus ympäristöön. Vastuullisuusajattelun kehittymisen seurauksena edes mahdollisimman pieni negatiivinen jalanjälki ei ole ekologisen vastuullisuuden kannalta yhtä tavoittelemisen arvoisen kuin positiivinen vaikutus toimintaympäristöön.

Kirjallisuudessa vastuullisuus alustatalousyrityksissä kuvattiin haasteelliseksi. Yleensä ekologisesti vastuullisiksi orientoituvat alustatalousyritykset ovat pienempiä ja uudempia yrityksiä. Suuremmat ja vakiintuneemmat alustatalousyritykset eivät tuo vastuullisuutta, etenkin ekologista vastuullisuutta, suuremmin esiin toiminnassaan. Kirjallisuudessa syiksi tämän taustalla listattiin esimerkiksi muiden ongelmien nouseminen prioriteetiksi alustan kehittyessä, keskittyminen osapuolten alustalle houkuttelemiseen, ammattimaisuuden korostuminen, säännösten noudattaminen sekä lisääntyneen kiinnostus alustan

toimintaan ulkopuolelta. (Geissinger ym., 2019, 427.) Kirjallisuuden kannalta yhteneväisesti haastateltavat kokivat, että alustatalousyriyten pyrkimykset kohti ekologista vastuullisuutta voivat haastaa yrityksen toimintaa. Tärkeänä seikkana nähtiin, että vastuullisuustoimet ovat kytköksissä laajemmin alustalla harjoitettavaan liiketoimintaan tai toimialaan. Haastateltavan mukaan strategisilla ja liiketoimintamalliin liittyvillä valinnoilla voi olla merkitystä ekologisen vastuullisuuden kannalta, kuten kuljetukseen perustuvan alustan, tai sellaisen alustan, joka on mahdollistanut tuotteen muuttamisen palvelun muotoon, ollessa kyseessä. Kuitenkin näillä vastuullisuusvalinnoilla nähtiin olevan vaikutusta liiketoiminnan kannattavuuteen, ja ekologisen vastuullisuuden esiin tuomista ei välttämättä alustatalousyriyten puolesta nähdä kannattavana, kuten Geissinger ym. (2019) tuovat myös esiin.

Vaikka ekologinen vastuullisuus alustataloudessa nähtiin haasteena sekä kirjallisuudessa että haastatelluissa esitetyissä kommentteissa, koettiin haastatelluissa ekologinen vastuullisuus ja vastuullisuus laajemmin tärkeänä osana kilpailukyvyyn ja -edun luomista. Haastatteluihin perustustuen tutkielman viitekehyksessä esitettyjen strategian tasojen mukaan alimman tason toimia vaaditaan, jotta yrityksellä on edes mahdollisuus kilpailla markkinoilla. Pidemmälle vietyinä vastuullisuustoimien nähdään parantavan yrityksen mahdollisuuksia pärjätä kilpailussa. Haastatelluissa esitettyjen kommenttien mukaan alustataloudessa on mahdollista saavuttaa kilpailuetua huolehtimalla ekologisesta vastuullisuudesta, mutta tämä ei toisaalta näy alustatalouksien vastuullisuutta käsittelevässä kirjallisuudessa. Kirjallisuudessa nähdään ekologinen vastuullisuus tärkeänä etenkin uusien alustatalousyriyten kohdalla, mutta niiden vakiinnuttaessa toimintaansa vähentyy ekologisen vastuullisuuden merkitys. Haastatelluissa kuitenkin esitettiin, että organisaation jättäessä huomiotta jonkin vastuullisuuden osa-alueen, on sillä vaikutuksia kilpailukykyyn. Kirjallisuuden ja haastatelluissa esitettyjen ajatuksien perusteella ekologisen vastuullisuuden luoman kilpailuedun merkitys alustatalousyriyten kohdalla voidaan nähdä korostuvan uudempien yritysten kohdalla. Muut ongelmat, kuten sosiaaliseen vastuullisuuteen liittyvät kysymykset voivat nousta tärkeämmiksi, kun alusta vakiinnuttaa toimintaansa. Toisaalta tästä voidaan päätellä, että vakiintuneilla alustatalousyriyksillä olisi mahdollisuuksia luoda kilpailuetua keskittymällä ekologiseen vastuullisuuteen, jos muut kilpailevat alustat tai perinteisellä liiketoimintamallilla toimivat yritykset eivät sitä tee.

Haastatteluissa nousi esiin myös ajatus siitä, että alustatalousliiketoiminta voi olla tulevaisuudessa tärkeä väylä liiketoiminnan harjoittamiseksi ja asiakasarvon luomiseksi. Kuitenkin haastateltavat kokivat, että alustat voivat toimia tulevaisuudessa sellaisessa muodossa, jota emme voi vielä tietää. Toisaalta vastuullisuus nähtiin haastatteluissa tulevaisuuden kannalta merkittävänä osana liiketoimintaa ja sen uskottiin korostuvan yhä enemmän, kun vastuullisuusajattelu kehittyy ja vastuullisuus käsitteenä muodostuu yhä selkeämmäksi. Whiteman ym. (2013) tuovat esiin, että ymmärrys siitä, miten yritykset ja toimialat vaikuttavat tärkeimpiin ekologisiin prosesseihin, on rajoittunutta ja pirstoutunutta. Tämä voi näkyä myös tulevaisuudessa ymmärryksen kehittymisenä ja ekologisen vastuullisuuden korostumisena alustatalousyrityksissä, mutta myös kaikkien vastuullisuuden osa-alueiden kehittymisenä erilaisten organisaatioiden toiminnassa. Juutisen (2016) mukaan vastuullisuus pohjautuu ajatukselle, että yritys pyrkii hyödyntämään liiketoimintamahdollisuuksia vastatessaan samanaikaisesti yhteiskunnan ja sidosryhmien odotuksiin ja pyrkii minimoimaan aiheutuvat riskit. Haastatteluissa esitettiin, että yritysten itse pitäisi olla ajurina ekologisesti vastuullisten hyödykkeiden tarjoamiselle asiakkaiden vaatimusten sijaan. Kuitenkin myös muut alustan sidosryhmät voivat vaikuttaa vastuullisuuden kehittymiseen ja kehittämiseen alustalla.

Yritysten, mukaan lukien alustatalousyritysten, on tarpeen pyrkiä kohti neljättä vastuullisuusstrategian tasoa. Vastuullisuusajattelun kehittymisen ja neljän vastuullisuusstrategian tason voidaan nähdä olevan yhteneväisiä. Jos alustatalousyritys pitää ekologista vastuullisuutta vain lisänä yritystoiminnalle ja näkee vastuullisuustoimet voiton lisäämisenä ja mahdollisimman pieniin seurannaisvaikutuksiin pyrkimisenä, se luultavasti tekee sen mahdollisimman vähäisten vastuullisuustoimien kautta. Toisaalta, jos alustatalousyritys kokee ekologisen vastuullisuuden olevan osa yrityksen toimintaa ja pyrkii kokonaisvaltaiseen vastuullisuuteen sekä ekologisen vastuullisuuden, että laajemmin muiden vastuullisuuden osa-alueiden puolesta, sekä pyrkii luomaan näillä vastuullisuustoimilla ja omalla liiketoiminnallaan hyötyä yhteiskunnalle, on alustatalouden ekologinen vastuullisuus saavuttanut ylimmän vastuullisuuden tason, joka viitekehyksessäkin on esitetty. Tämän neljännen tason saavuttamisen voidaan ajatella vaativan myös vastuullisuusajattelun kehittymistä perinteisestä vastuullisuusajattelusta kohti uudempaa vastuullisuusajattelun kokonaisvaltaista suuntausta. Jos yrityksen vastuullisuusajattelu ei tue ajatusta siitä, että yritys voi kilpailla ekologisesti vastuullisten toimien avulla ja tehdä voittoa samalla hyödyntäen yhteiskuntaa, on myös neljännen vastuullisuustason saavuttaminen vaikeaa.

Kirjallisuuden ja haastattelujen perusteella voi todeta, että vastuullisuusajattelun kehittyminen ja vastuullisuusstrategioiden tasot ovat yhteydessä toisiinsa. Kokonaisvaltainen vastuullisuus osana yrityksen toimintaa vaatii vastuullisuuden olevan syvällisesti osa yrityksen strategiaa, toimintatapoja ja liiketoimintamallia.

5.3 Yhteenveto

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten ekologinen vastuullisuus huomioidaan alustatalousliiketoiminnassa. Lisäksi pyrittiin löytämään vastauksia siihen, miten alustalla voidaan edistää ekologista vastuullisuutta. Aihetta tarkasteltiin tutkielmassa kirjallisuuden kautta sekä teemahaastattelujen avulla kerätyn aineiston avulla. Kirjallisuuden pohjalta luotiin tutkimuksen viitekehys, joka esittää vastuullisuusstrategioiden neljä tasoa ja vastuullisuusajattelun kehittymisen alustatalousyrityksessä ekologisen vastuullisuuden näkökulmasta. Haastattelujen pohjalta luotua sisällönanalyysiä tarkasteltiin suhteessa tutkimuksen viitekehukseen.

Tutkielman kirjallisuusosiossa sekä haastatteluissa yhteneväisyyksiä löytyi vastuullisuusajattelun kehittymisen seurauksista sekä vastuullisuusstrategioiden merkityksestä yrityksen toiminnalle. Myös ekologisen vastuullisuuden merkityksestä alustatalousliiketoiminnassa, ja etenkin sen tuomista haasteista, löytyi yhteneväisyyksiä kirjallisuuden ja haastattelujen välillä. Vastuullisuus-käsitteen ongelmakohdat osoittautuivat yhdeksi haasteeksi aiheen tarkastelun kannalta.

Tutkimuksen tuloksena voidaan nähdä alustatalousliiketoiminnan ekologisen vastuullisuuden olevan monimutkainen aihe alustalle ratkaistavaksi. Vastuullisuus nähdään tärkeänä osana organisaation toimintaa ja ekologinen vastuullisuus alustatalousyrityksissä korostuu etenkin pienten ja uudempien alustojen kohdalla, mutta vakiintuneilla alustoilla ekologinen vastuullisuus on pienemässä roolissa. Toisaalta vastuullisuusajattelun kehittyminen organisaatioissa ja vastuullisuusstrategioiden tasoilla eteenpäin siirtyminen nähdään tärkeänä osana vastuullisuuden kehittymistä, ja ekologisen vastuullisuuden merkitys korostuu yhä enemmän esimerkiksi kilpailuedun kannalta. Myös yleisellä tasolla ekologisesti vastuullisten hyödykkeiden tarjoamisen ajatellaan olevan yritysten, kuten alustojen, vastuulla, joten kehitys osoittaa kohti kokonaisvaltaisen vastuullisuuden vaatimuksia

ja vastuullisuuden olemista osa yritystoimintaa. Tällöin yritys tekee voittoa hyödyttäen samalla yhteiskuntaa esimerkiksi pyrkimällä kohti positiivisia ulkoisvaikutuksia toimintansa seurauksena.

Tutkimuksen viitekehys osoittaa kehityssuuntaa, jota kohti alustat voivat pyrkiä ekologisen vastuullisuuden tavoittelussa. Vastuullisuusajattelua kehittämällä yritykset voivat siirtyä kohti seuraavaa vastuullisuusstrategian tasoa, kuten riskien hallinnan tasosta kohti vaatimusten täyttämisen tasoa tai tehokkuudesta kohti kokonaisvaltaista vastuullisuutta. Kirjallisuus ja haastattelut osoittavat, että vastuullisuus on koko ajan kehittyvä käsite, joten vaikka yritys saavuttaisi yhden vastuullisuuden tason, sen täytyy kehittää toimintaansa pysyäkseen mukana kehittyvissä ja kasvavissa vastuullisuusvaatimuksissa.

Ekologisen vastuullisuuden merkitys alustatalousliiketoiminnassa on korostumassa. Pienemmät ja uudemmat alustat tuovat ekologista vastuullisuutta yhä enemmän esiin ja perustavat kilpailuetuaan sille, ja yritykset yhä laajemmin ottavat ekologisen vastuullisuuden osaksi omia vastuullisuustoimia. Tämä kehitys osoittaa kohti sitä, että myös vakiintuneiden alustatalousyritysten on huomioitava ympäristökysymykset, kehitettävä omaa vastuullisuusajattelua sekä otettava vastuullisuusstrategiat ja niiden kehittäminen toimintansa käyttöön.

5.4 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Jatkotutkimusmahdollisuuksien kautta voitaisiin tarkastella alustatalousyrityksiä hieman erilaisesta näkökulmasta kuin mistä tässä tutkielmassa aiheen rajauksen tiimoilta oli mahdollista tarkastella. Lisäksi olisi mahdollista tarkastella myös kirjallisuuden ja haastattelujen pohjalta esiin nousseita tutkimusmahdollisuuksia, joita tutkielmassa käsiteltiin lyhyesti. Jatkossa aihealuetta käsitteleviä teemoja olisi kiinnostavaa tutkia uuden ja vakiintuneen alustatalousyrityksen välisistä eroista ekologiseen vastuullisuuteen suhtautumiseen. Mielenkiintoista olisi myös tarkastella, miten ympäristökysymyksiin liittyvät vastuullisuustoimet näkyvät konkreettisesti alustatalousyrityksessä.

LÄHTEET

Alustatalous. (2022). Alustatalous.fi. Viitattu 26.1.2022.
<https://www.alustatalous.fi/alustatalous.html>.

Bansal, P. & DesJardine, M. R. (2014). Business sustainability: It is about time. *Strategic Organization*, 12(1), 70–78. <https://doi.org/10.1177/1476127013520265>

Bansal, P. & Song, H.-C. (2017). Similar But Not the Same: Differentiating Corporate Sustainability from Corporate Responsibility. *The Academy of Management Annals*, 11(1), 105–149. <https://doi.org/10.5465/annals.2015.0095>

Baumgartner, R.J. & Ebner, D. (2010). Corporate sustainability strategies: sustainability profiles and maturity levels. *Sustainable Development (Bradford, West Yorkshire, England)*, 18(2), 76–89. <https://doi.org/10.1002/sd.44>

Crona, B., Folke, C. & Galaz, V. (2021). The Anthropocene reality of financial risk. *OneEarth*, 4(5), 618–628.

Cusumano, M. A., Yoffie, D. B., & Gawer, A. (2020). The future of platforms. *MIT Sloan Management Review*, 61(3), 46-54.

Eisenmann, T., Parker, G., & Van Alstyne, M. W. (2006). Strategies for two-sided markets. *Harvard Business Review*, 84(10), 92.

Ge, J. & Li, T. (2019). Entrepreneurial resources, complementary assets, and platform sustainability. *Sustainability (Basel, Switzerland)*, 11(16), 4359–. <https://doi.org/10.3390/su11164359>

Geissinger, A., Laurell, C., Öberg, C., & Sandström, C. (2019). How sustainable is the sharing economy? On the sustainability connotations of sharing economy platforms. *Journal of Cleaner Production*, 206, 419–429. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.09.196>

Harmaala, M-M. & Jallinoja, N. (2013). *Yritysvastuu ja menestyvä liiketoiminta*. Sanoma Pro.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2004). *Tutki ja kirjoita* (10., osin uud. laitos.). Tammi.

Juutinen, S. (2016). *Strategisen yritysvastuun käsikirja* (1. painos.). Talentum Pro.

Kaskinen, T., Kuittinen, O., Neuvonen, A., Ritola, M., Hämäläinen, M., Nuutinen, J., Tarvainen, A. & Lahtinen, V. (2013). Strateginen vastuullisuus: 20 esimerkkiä keskisuurista yrityksistä. *Sitra*. Helsinki.

Kenney, M. & Zysman, J. (2020). The platform economy: restructuring the space of capitalist accumulation. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 13(1), 55–76. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsaa001>

Kenney, M., & Zysman, J. (2016). The rise of the platform economy. *Issues in Science and Technology*, 32(3), 61-69. Retrieved from <https://lib-proxy.tuni.fi/login?url=https://www.proquest.com/scholarly-journals/rise-platform-economy/docview/1812403520/se-2?accountid=14242>

Koskela, M. (2021). Wolt-kuskeista voi tulla yrittäjien sijaan työntekijöitä – tästä helposta jutusta näet, mitä se tarkoittaa hintojen kannalta. *Yle*. Viitattu 7.2.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-12169476>

Kääriäinen, J., Pussinen, P., Wallin, A., Valkokari, K., Saari, L., Mölsä, A. & Pirttimaa, T. (2021). Alustatalouden esimerkkejä Suomesta. *VTT*. Viitattu 28.1.2022. https://publications.vtt.fi/pdf/whitepapers/Keko_SEED_White_paper_suomalaiset_alustaekosysteemit.pdf

Landrum, N.E. (2017). Stages of corporate sustainability: integrating the strong sustainability worldview. *Organization & Environment*. 31(4), 287–313.

Mair, J. & Reischauer, G. (2017). Capturing the dynamics of the sharing economy: Institutional research on the plural forms and practices of sharing economy organizations. *Technological Forecasting & Social Change*, 125, 11–20. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2017.05.023>

Mattila, M. (2019). *Työ ja työntekijöiden oikeudet alustataloudessa: ongelmista ratkaisuihin*. Kalevi Sorsa -säätiö.

Montiel, I. (2008). Corporate Social Responsibility and Corporate Sustainability: Separate Pasts, Common Futures. *Organization & Environment*, 21(3), 245–269. <https://doi.org/10.1177/1086026608321329>

Porter, M. (1979). How Competitive Forces Shape Strategy. *Harvard Business Review*, 57(2), 137–145.

Rockström, Steffen, W., Noone, K. & Scheffer, M. (2009). A safe operating space for humanity. *Nature (London)*, 461(7263), 472–475. <https://doi.org/10.1038/461472a>

Sitra. (2022). Eeva Hellström – Sitra. Viitattu 26.4.2022. <https://www.sitra.fi/i ihmiset/eeva-hellstrom/>

Starik, M. & Rands, G. P. (1995). Weaving an Integrated Web: Multilevel and Multisystem Perspectives of Ecologically Sustainable Organizations. *The Academy of Management Review*, 20(4), 908–935. <https://doi.org/10.2307/258960>

Steffen, W., Richardson, K., Rockström, J., Cornell, S., Fetzer, I., Bennett, E., Biggs, R., & de Vries, W. (2015). Planetary boundaries: Guiding human development on a changing

planet. *Science (American Association for the Advancement of Science)*, 347(6223), 736–736. <https://doi.org/10.1126/science.1259855>

Suomen YK-liitto. (2014). Yritysvastuun sanasto. Suomen YK-liitto. Viitattu 28.1.2022. https://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/yritysvastuun_sanakirja.pdf

Suomen ympäristökeskus. (2018). Planeetan reunaehdot on jo osin ylitetty. Viitattu 16.3.2022. [https://www.syke.fi/fi-FI/Suomi_ja_kestava_hyvinvointi/Planeetan_reunaehdot_on_otettava_huomioon/Planeetan_reunaehdot_on_jo_osin_ylitetty\(47892\)](https://www.syke.fi/fi-FI/Suomi_ja_kestava_hyvinvointi/Planeetan_reunaehdot_on_otettava_huomioon/Planeetan_reunaehdot_on_jo_osin_ylitetty(47892))

Tuomi, & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Tammi.

Täuscher, K. & Laudien, S. M. (2018). Understanding platform business models: A mixed methods study of marketplaces. *European Management Journal*, 36(3), 319–329. <https://doi.org/10.1016/j.emj.2017.06.005>

United Nations. (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Viitattu 16.2.2022. https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

Van Alstyne, M.W., Parker, G.G. & Choundary, S.P. (2016). Pipelines, Platforms, and the New Rules of Strategy. *Harvard Business Review*. 94(4), 54–62.

Viitanen, J., Paajanen, R., Loikkanen, V. & Koivistoinen, A. (2017). *Digitaalisen alustatalouden tiekartasto*. Innovaatiorahoituskeskus Business Finland. Helsinki.

WCED (World Commission on Environment and Development). (1987). *Our Common Future*. Oxford University Press, Oxford.

Whiteman, G., Walker, B., & Perego, P. (2013). Planetary Boundaries: Ecological Foundations for Corporate Sustainability. *Journal of Management Studies*, 50(2), 307–336. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6486.2012.01073.x>

Ympäristöministeriö. (2022). Mitä on kestävä kehitys? Viitattu 7.2.2022. <https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys>

Zhu, F. & Iansiti, M. (2019). Why Some Platforms Thrive and Others Don't. *Harvard Business Review*. 97(1), 118–125.

LIITTEET

LIITE 1: Haastattelurunko

Alustavasti haastateltavasta

1. Kertoisitko itsestäsi ja omasta kokemuksestasi vastuullisuuteen ja/tai alustatalousliiketoimintaan liittyen?

Käsitteet

2. Miten määrittelet alustatalouden käsitteen?
3. Mitä vastuullisuudella mielestäsi tarkoitetaan?

Alustatalous ja ekologinen vastuullisuus

4. Millainen on mielestäsi ekologisesti vastuullinen (alustatalous)yritys?
 - a. Millaisia toimia ekologisesti vastuullinen (alustatalous)yritys harjoittaa?
5. Mitkä ovat mielestäsi alustatalouden haasteita vastuullisuuden näkökulmasta?
 - a. Entä ekologisen vastuullisuuden näkökulmasta?
6. Millaisia toimia alustatalousyritykset voivat harjoittaa lisätäkseen ekologista vastuullisuutta?
 - a. Miten näitä toimia voidaan lisätä, tukea tai mahdollistaa?
7. Miten näet yritystoiminnan roolin ekologisen vastuullisuuden edistämisessä?
8. Mitkä näet olevan yritystoiminnan aiheuttamat suurimmat ekologiset vaikutukset (ympäristölle)?
9. Millaisia asioita yrityksen tulee ottaa toiminnassaan huomioon ekologisen vastuullisuuden näkökulmasta?
10. Miten koet vastuullisuuden roolin kilpailussa yrityksen näkökulmasta?
 - a. Entä asiakkaiden näkökulmasta?
 - b. Onko yrityksen vastuullisuustoimilla merkitystä kilpailuedun kannalta?
 - i. Vahvistaako tai heikentääkö kilpailuetua? Miten?

Tulevaisuus

11. Millaisena näet alustatalouden roolin tulevaisuudessa?
12. Miten näet vastuullisuuden kehityksen tulevaisuudessa? Miksi?
13. Miten näet vastuullisuuden kehittymisen alustatalousliiketoiminnassa tulevaisuudessa?
 - a. Entä ekologinen vastuullisuus?
14. Tuleeko mieleen vielä jotain tärkeää, mitä haluat lisätä tai mitä ei käsitelty?

LIITE 2: Sisällönanalyysi

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
Lainsäädännön noudattaminen	Yritystoiminnan kehikko	Alustatalous yritystoimintana	Alustatalouden ekologinen vastuullisuus
Yritysten rooli vastuullisina toimijoina			
Yritysten kilpailukyvyn rakentaminen			
Yrityksen toimien nettopositiivisuus-vaikutus			
Alustatalous vaihtoehtoisena liiketoimintamallina	Alustatalousliiketoiminnan mahdollisuudet		
Vastuullisuudelle perustuva liiketoiminta			
Ekologisemmat kuljetukset ja muut toimintatavat			
Vastuullisuuden kokonaisvaltaisuus	Vastuullisuuden kokonaisvaltaisuus ja osa-alueiden huomiointi	Vastuullisuus	
Vastuullisuuden kehittäminen			
Vastuullisuuden osa-alueiden kytkökset			
Vastuullisuuden eettisyys yritystoiminnassa	Vastuullisuus edellytyksenä organisaation toiminnalle		
Proaktiivinen ote vastuullisuuteen			
Vastuullisuus markkinoille pääsyn edellytyksenä			
Ympäristön kuormittaminen	(Toiminta)ympäristön huomiointi	Ympäristönäkökulma/ ekologisuus	
Pääoma			
Luonnon monimuotoisuus			
Ennakointi			
Globaali maailma	Ekologisen vastuullisuuden vaatimusten kasvu		
Ympäristövastuullisuuden kysyntä			
Vastuullisuusajattelun jatkuva muutos ja kehittyminen			